

Arteveldehogeschool
Katholiek Hoger Onderwijs Gent
Opleiding bachelor in het sociaal werk
Campus Sint-Annaplein
Sint-Annaplein 31, BE-9000 Gent

Anderstalige ouders als partners

Op stap naar een hogere betrokkenheid in de oriëntatie naar het secundair onderwijs

Academiejaar: 2010 – 2011

Eindwerk voorgedragen door:
Jasmine DECLOEDT
tot het behalen van het diploma
Sociaal werk, Maatschappelijk werk; waarvoor de graad van
bachelor in het sociaal werk wordt verleend.

Woord vooraf

Beste lezer,

Dit eindwerk is het resultaat van een ware ontdekkingsstocht en bundelt mijn vele geleverde inspanningen. Steeds opnieuw ging ik op zoek naar nieuwe inspiratie. Deze inspiratie kwam niet vanzelf, integendeel. Gedurende mijn stageperiode kwam ik echter in contact met verschillende mensen die mij sterk op weg geholpen hebben. Zij inspireerden mij elk op hun eigen manier. Ik wil deze mensen persoonlijk bedanken voor hun tijd en hun inspanningen.

Eerst en vooral gaat mijn dank uit naar mijn stageorganisatie, het *CLB*, en naar de *basisschool* in het lager onderwijs. Vooral de *maatschappelijk werker* en de *leerkracht*, werkzaam in het vijfde en zesde leerjaar in deze specifieke basisschool, wil ik bedanken. Zij gaven mij de kans om hun verschillende ervaringen ter plaatse te observeren en te beleven. Ik kreeg van hen de mogelijkheid om aan verschillende gebeurtenissen deel te nemen. Dit leverde mij veel nuttige informatie op, belangrijk voor de finalisering van mijn eindwerk.

Daarnaast wil ik *Francky Maiheu*, een diversiteitsconsulent uit deSOM, bedanken voor zijn kostbare tijd. Ik bedank hem voor het delen van vele zinvolle inzichten, ervaringen en praktische tips. Via deSOM kreeg ik bovendien de kans om deel te nemen aan een studiedag over ouderbetrokkenheid. Deze studiedag was uiteindelijk essentieel voor mijn eindwerk.

Mijn dank gaat ook uit naar *Liese Vanderauwera* en *Salih Akdogdu*, beiden onderwijsopbouwwerkers uit de Schoolbrug in Antwerpen. Ik bedank hen voor de vele nuttige informatie die zij mij boden, alsook voor het delen van hun vele inzichten en ervaringen in het werkveld.

Ik wil bovendien *Marlies De Cock*, pedagogisch medewerker van M'Bote, bedanken. Zij confronteerde mij opnieuw met enkele basisinzichten die een cruciale rol spelen in het maatschappelijk werk. Zij herhaalde met volle overtuiging het belang van het betrekken van de doelgroep zelf.

An Keppens, mijn eindwerkbegeleidster, bood mij enkele praktische tips aan die mij nieuwe moed gaven. *Kristof De Graeve* hielp mij met het opsporen van spellings- en zinsbouwfouten. Hiervoor ook mijn dank aan hen.

Ten slotte wil ik nog mijn ouders, *Nancy De Coninck* en *Johan Decloedt*, bedanken. Niet alleen voor de kansen die zij mij boden, maar ook voor hun onvoorwaardelijke steun tijdens mijn opleiding. Ook mijn vriend, *Karel Mombaerts*, zorgde voor heel wat morele steun.

Ik hoop dat mijn eindwerk ook voor *jou* inspirerend is. Alvast veel leesplezier!

Jasmine Decloedt

Inhoudsopgave

Woord vooraf	2
Inleiding	5
HOOFDSTUK 1: Ouderbetrokkenheid	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Wat is ouderbetrokkenheid?	7
1.2.1 Het begrip ouderbetrokkenheid	7
1.2.2 Het verschil met ouderparticipatie	9
1.2.3 Het (educatief) partnerschapsmodel	10
1.3 Het belang van ouderbetrokkenheid	11
1.4 Factoren die samenhangen met ouderbetrokkenheid	12
1.4.1 De kennisdimensie	12
1.4.2 De emotionele dimensie	13
1.4.3 De rationele dimensie	14
1.4.4 De overtuigingsdimensie	14
1.4.5 De competentiedimensie	15
1.4.6 De gedragsdimensie	15
1.4.7 De tijdsdimensie	16
1.4.8 Contextfactoren	16
1.5 Besluit	18
HOOFDSTUK 2: De oriëntatie naar het secundair onderwijs	20
2.1 Inleiding	20
2.2 Beschrijving van de doelgroep	20
2.2.1 Enkele begrippen verklaard	20
2.2.2 Niet enkel etniciteit, maar diversiteit	21
2.3 Het belang van een goede oriëntatie	22
2.3.1 Het belang van onderwijs en gelijke onderwijskansen	23
2.3.2 Het belang van het maken van een juiste studiekeuze	24
2.4 Het eerste onthaal op school	25
2.5 De huidige oriëntatie naar het secundair onderwijs	25
2.5.1 De oriëntatieprocedure op de basisschool	25
2.5.2 Enkele extra initiatieven binnen de oriëntatieprocedure	26
2.5.3 Inspelen op de betrokkenheid van ouders op school	26
2.5.4 En de betrokkenheid van de school op de ouders?	30
2.6 Besluit	31
HOOFDSTUK 3: Op weg naar meer betrokkenheid	32
3.1 Inleiding	32
3.2 Algemene aandachtspunten	32
3.2.1 Procesmatig / trajectmatig werken	32
3.2.2 Multidimensioneel	32
3.2.3 Niet uitgaan van evidenties	33
3.2.4 Drempelverlagend werken	33
3.2.5 Het betrekken van de doelgroep	33
3.2.6 Op maat werken	33

3.2.7 Bereikbaar en aanspreekbaar zijn	34
3.2.8 Aandacht voor communicatie.....	34
3.3 Een stappenplan naar een hogere ouderbetrokkenheid	34
3.3.1 Het creëren van een draagvlak	34
3.3.2 Een gemeenschappelijke visie ontwikkelen	35
3.3.3 De huidige situatie in kaart brengen	36
3.3.4 Het plannen van concrete actie.....	37
3.3.5 Netwerkvorming: op zoek naar hulpbronnen	37
3.3.6 Actie ondernemen	38
3.3.7 Evaluatie en bijsturing	38
3.4 Het eerste onthaal op school	38
3.5 En de oriëntatieprocedure?	39
3.5.1 Gebruik maken van het stappenplan	39
3.5.2 Huisbezoeken	39
3.5.3 Het plannen van concrete actie: een illustratie.....	40
3.6 Besluit.....	42
Slot	43
Bronnenlijst	45
Bijlagen.....	47
Bijlage 1: Praktische tips voor communicatie en contact met anderstalige ouders.....	47
Bijlage 2: Visuele voorstelling van het stappenplan.....	49
Bijlage 3: Praktische tips voor een hogere ouderbetrokkenheid bij activiteiten	50

Inleiding

Vandaag de dag kunnen we spreken van een toenemende diversiteit in onze samenleving. Er is sprake van meer en meer migratie. De toenemende diversiteit is te merken op verschillende belangrijke terreinen, waaronder op het vlak van onderwijs. Bovendien is het realiseren van gelijke onderwijskansen erg actueel. Met deze tendensen in het achterhoofd kunnen we ons verschillende vragen stellen: Hoe moeten we omgaan met deze toenemende diversiteit? Hoe kunnen we binnen het onderwijs ervoor zorgen dat iedereen evenveel onderwijskansen krijgt? Hoe kunnen we iedereen laten participeren aan het onderwijsgebeuren? Hoe zorgen we ervoor dat er niemand uit de boot valt?

Het thema van mijn eindwerk kan ik kaderen binnen deze actualiteit. Mijn eindwerk gaat over een scharniermoment in de onderwijsloopbaan van de leerling: de overgang van het lager naar het secundair onderwijs. Ik focus me hierbij op de doelgroep van anderstalige nieuw- en oudkomers, en specifiek op de rol van de ouders. Een goede en effectieve oriëntatie van de leerlingen naar het secundair onderwijs is uitermate belangrijk. De leerlingen maken een essentiële stap in hun schoolloopbaan. De keuze die ze maken heeft een invloed op hun toekomst. Binnen deze oriëntatie zijn de ouders een erg belangrijke partij. Het CLB en een specifieke school ervaren echter dat het niet altijd zo gemakkelijk is om ouders, binnen de doelgroep van anderstalige nieuw- en oudkomers, te betrekken bij deze belangrijke keuze. Dit terwijl de ouderbetrokkenheid eigenlijk essentieel is. De lage betrokkenheid van de ouders is een factor die meespeelt bij het 'mislukken' van het maken van een juiste studiekeuze.

Een lagere ouderbetrokkenheid speelt mee bij het ontstaan van vervelende situaties, waarbij bijvoorbeeld een leerling zich helemaal alleen gaat inschrijven in een secundaire school. De leerling kiest dan soms ondoordacht voor een studierichting die niet bij hem past. Een verkeerde oriëntatie kan er in het slechtste geval voor zorgen dat de leerling op langere termijn zijn diploma niet haalt, en bijgevolg niet gemakkelijk werk kan vinden. Een verkeerde studiekeuze kan ook leiden tot schoolmoeheid, met enkele vervelende consequenties tot gevolg. Dit moeten we absoluut vermijden. We moeten de leerlingen helpen om een gepaste keuze te maken, zodat ze niet uitvallen, niet opnieuw moeten beginnen... We moeten inspanningen leveren om de ouders te betrekken bij het maken van een goede studiekeuze. In mijn eindwerk ga ik op zoek naar verschillende stappen en maatregelen die de school en het CLB samen nog kunnen nemen voor de realisatie van een hogere ouderbetrokkenheid. Daarom luidt mijn onderzoeksvraag: *"Hoe kunnen we binnen de doelgroep van anderstalige nieuw- en oudkomers de ouderbetrokkenheid vergroten bij de oriëntatie naar het secundair onderwijs?"*

Meer en meer scholen kunnen in de toekomst geconfronteerd worden met een lage ouderbetrokkenheid binnen de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers. De toename van de diversiteit stopt namelijk niet, maar blijft doorgaan. De migratie neemt meer en meer toe. De samenleving blijft diverser worden en dit heeft zijn consequenties. Mijn eindwerk kan niet enkel de specifieke school, waarop ik mij richt, helpen, maar ook andere scholen. Het thema van mijn eindwerk is relevant, niet enkel voor de praktijk in de school, maar ook voor de opleiding sociaal werk en voor mijn stageplaats. Het thema van mijn eindwerk past namelijk binnen de opdracht van het CLB: schoolondersteuning. Daarnaast vinden we in het CLB – decreet artikel 22 terug: *"Het centrum begeleidt prioritair en intensief die leerlingen die in hun ontwikkeling en leerproces be-*

*dreigd worden. Het centrum besteedt daarbij bijzondere aandacht aan die leerlingen die door hun sociale achtergrond en leefsituatie leerbedreigd zijn.*¹ De leerlingen binnen de doelgroep 'anderstalige nieuw- en oudkomers' kunnen zeker en vast bedreigd zijn in hun ontwikkeling en leerproces. De maatschappelijk werkers van het CLB spelen een belangrijke rol in de oriëntatie naar het secundair onderwijs. Het past zeker in de opdracht van het CLB om samen met de school te zoeken naar manieren om de ouderbetrokkenheid bij anderstalige nieuw- en oudkomers te vergroten.

Voor mijn eindwerk baseer ik me op mijn ervaringen in de stagepraktijk. Ik focus me op de samenwerking tussen het CLB en een specifieke school met een grote hoeveelheid leerlingen binnen de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers. Ik kreeg de kans om enkele activiteiten binnen de oriëntatieprocedure naar het secundair onderwijs te volgen. Daarnaast maak ik gebruik van informatie die ik verkreeg via drie interviews. Ik interviewde enkele professionals, die werkzaam zijn in organisaties die heel wat expertise opgebouwd hebben in het omgaan met de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers. Het eerste interview nam ik af van Liese Vanderauwera en Salih Akdogdu, beiden medewerkers van de Schoolbrug, een organisatie binnen het onderwijsopbouwwerk in Antwerpen. Daarna nam ik een interview af van Francky Maiheu, diversiteitsconsulent van deSOM. Ten slotte nam ik nog een interview af van Marlies de Cock, pedagogisch medewerker van M'Bote, een organisatie die zorgt voor vrijetijdsactiviteiten voor kinderen van migranten, vluchtelingen en kansarmen. Via deSOM kreeg ik de gelegenheid om een studiedag te volgen over het werkkader ouderbetrokkenheid. Deze werd gegeven door Ann Boeraeve, stafmedewerker onderwijs van het Kruispunt Migratie – Integratie. Ik maak ook gebruik van literatuur en internet.

In mijn eindwerk maak ik gebruik van een vaste opbouw. In *hoofdstuk 1* heb ik het over ouderbetrokkenheid. Hoe kunnen we het begrip omschrijven? Ik beschrijf enkele definities van ouderbetrokkenheid, en motiveer waarom ik ze koos. Ook het werkkader ouderbetrokkenheid (van de gevolgde studiedag) komt hier aan bod. Daarna schets ik het verschil tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie, omdat deze begrippen vaak met elkaar verward worden. Ik stel mij ook de vraag: hoe geven we de relatie tussen de school en de ouders vorm binnen de ouderbetrokkenheid? Ik probeer te antwoorden op de vraag: waarom is ouderbetrokkenheid zo belangrijk? Ten slotte schets ik verschillende factoren die een invloed hebben op de mate van ouderbetrokkenheid. Ik kader deze binnen de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid. Ook enkele belangrijke contextfactoren komen hierbij aan bod.

In *hoofdstuk 2* heb ik het over de oriëntatie naar het secundair onderwijs. Ik bespreek eerst de doelgroep waarop mijn eindwerk van toepassing is. Hoe kunnen we de doelgroep concreet omschrijven? Daarna heb ik het over het belang van een goede oriëntatie. Ik omschrijf ook het eerste onthaal op school en de huidige oriëntatie naar het secundair onderwijs. Hoe verloopt de oriëntatieprocedure nu? Hoe spelen de school en het CLB al in op de ouderbetrokkenheid?

Ten slotte volgt *hoofdstuk 3*. Ik geef enkele aanbevelingen die kunnen helpen bij het vergroten van de ouderbetrokkenheid. Ik formuleer enkele algemene aandachtspunten. Daarnaast stel ik een stappenplan op, dat kan helpen bij het procesmatig vergroten van de ouderbetrokkenheid. Ik omschrijf de stappen die ondernomen moeten worden. Ten slotte vermeld ik nog kort het eerste onthaal op school en de oriëntatieprocedure.

¹ DECREET van 1 december 1998 betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding, art. 22, *Belgisch Staatsblad*, 10 april 1999, blz. 11823.

HOOFDSTUK 1: Ouderbetrokkenheid

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk omschrijf ik het begrip ouderbetrokkenheid. Ik probeer hier een antwoord te geven op verschillende vragen: wat kunnen we onder het begrip verstaan? Wat is ouderbetrokkenheid concreet? Wat is het verschil met ouderparticipatie? Ik schets daarnaast het educatief partnerschapsmodel, dat een heel interessante visie omvat over de relatie tussen de ouders en de school.

Daarna schets ik het belang van ouderbetrokkenheid. Waarom moeten ouders betrokken worden in het onderwijs over het algemeen en bij de oriëntatie naar het secundair onderwijs? Wat is de meerwaarde van het betrekken van ouders? Hoe kunnen we de nood aan ouderbetrokkenheid motiveren?

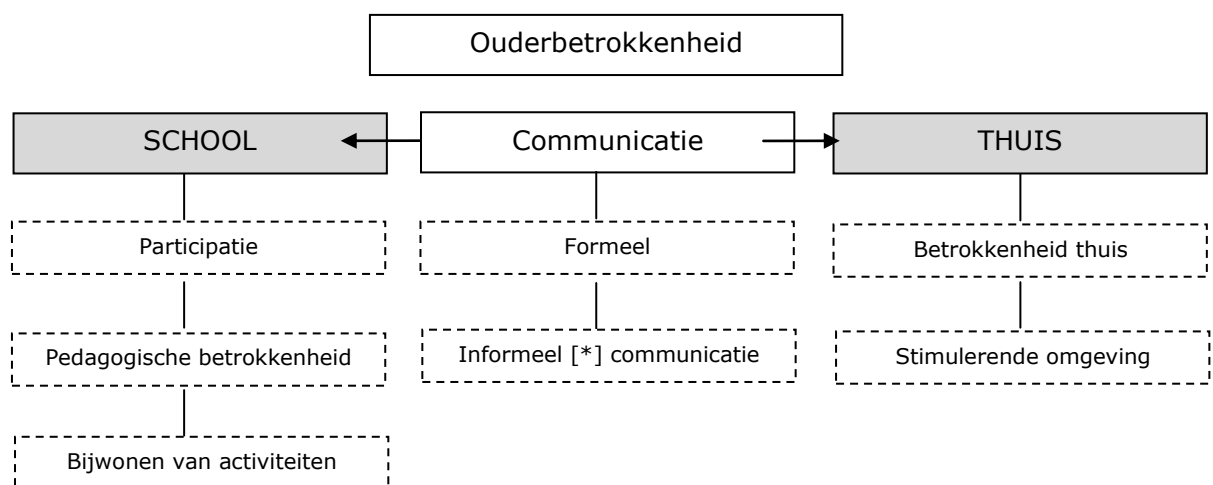
Ten slotte probeer ik een aantal factoren te beschrijven die een rol kunnen spelen bij de mate van ouderbetrokkenheid.

1.2 Wat is ouderbetrokkenheid?

1.2.1 Het begrip ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid is eigenlijk een ruim begrip. Het kan veel omvatten. Sommige definities zijn volgens mij te eenzijdig op de ouders gericht. Volgens DESLANDES en BERTRAND is ouderbetrokkenheid *"de rol die de ouders opnemen in het ondersteunen van het kind, zowel thuis als op school"*². Het realiseren van ouderbetrokkenheid lukt niet via een eenmalig initiatief van school uit, er is sprake van een langdurig proces. Ouderbetrokkenheid is een houding die zowel thuis als op school geïntegreerd moet worden. Ook thuis moet er sprake zijn van betrokkenheid van de ouders bij het schoolse functioneren van hun kind.³

Het 'model van ouderbetrokkenheid' van VERHOEVEN, e.a., toont de 3 belangrijke pijlers van ouderbetrokkenheid.⁴

² DESLANDES en BERTRAND, Geciteerd in: SMIT, F., *Ouders en school. Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk*. Den Haag, Sdu Uitgevers, 2011, blz. 16.

³ Vrij naar: SMIT, F., *Ouders en school. Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk*. Den Haag, Sdu uitgevers, 2011, blz. 16-17.

⁴ Ibid., blz.17.
[*] = [informele]

Een eerste pijler binnen dit model is de 'betrokkenheid van de ouders op school'. Deze betrokkenheid kunnen we onderverdelen in participatie (bijvoorbeeld deelnemen aan een ouderraad), pedagogische betrokkenheid (bijvoorbeeld leesmoeder zijn) en het bijwonen van activiteiten (bijvoorbeeld helpen bij het schoolfeest). De tweede pijler is de 'betrokkenheid van de ouders thuis'. Zo kunnen ouders bijvoorbeeld hun kinderen helpen met hun huiswerk. Ze kunnen het kind stimuleren. De derde pijler van ouderbetrokkenheid is 'communicatie'. Deze communicatie kan zowel formeel als informeel, en zowel mondeling als schriftelijk gebeuren.⁵

Volgens AMEERUN en CARLO is ouderbetrokkenheid "*de min of meer natuurlijke verbondenheid van de ouders met hun kinderen en de vanzelfsprekende consequentie daarvan voor opleiding, onderwijs en loopbaan van de kinderen.*"⁶ Ook deze definitie richt zich vooral op de rol van de ouders.

Ouderbetrokkenheid mag echter niet enkel en alleen de verantwoordelijkheid zijn van de ouders. Ook de school speelt een enorm belangrijke rol. Daarom vind ik de gehanteerde definitie van het KRUIPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE zeer relevant. De invulling van het begrip ouderbetrokkenheid van het KRUIPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE is te lezen op hun website: "*Ouderbetrokkenheid slaat op een wederzijdse relatie tussen ouders en school: de houding of attitude van de ouders tegenover de school en het onderwijs in het algemeen; en de houding van de school tegenover de ouders.*"⁷ De ouders moeten betrokken zijn op de school én de school ook op de ouders. Voor het definiëren van ouderbetrokkenheid in het onderwijs, maakt het KRUIPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE gebruik van de zeven dimensies van ouderbetrokkenheid, die ontwikkeld werden door onder andere S. SAMAËY en N. VETTENBURG. Het model weerspiegelt verschillende dimensies binnen de ouderbetrokkenheid en kunnen helpen bij het 'meten' van deze betrokkenheid. Een overzicht van de dimensies:

1. **De kennisdimensie** peilt naar wat de ouders weten over de school en het onderwijs, maar ook naar wat de school weet over de ouders en het gezin;
2. **De emotionele dimensie** gaat over de gevoelens die de ouders en de school hebben ten opzichte van elkaar;
3. **De rationele dimensie** focust zich op de overwegingen die bepalen of de ouders zich engageren voor het onderwijs van hun kinderen, alsook op de overwegingen die bepalen of de school zich al dan niet inzet voor alle ouders;
4. **De overtuigingsdimensie** gaat over de mate waarin de ouders en de school ervan overtuigd zijn dat ouders een belangrijke rol spelen bij het onderwijs van hun kind;
5. **De competentiedimensie** peilt naar de competenties waarover de ouders en de school beschikken in het tot stand brengen van ouderbetrokkenheid;
6. **De gedragsdimensie** focust op het gedrag van de school en de ouders om ouderbetrokkenheid te realiseren;
7. **De tijdsdimensie** gaat over de tijd die de school en de ouders besteden aan ouderbetrokkenheid.

Het werken aan ouderbetrokkenheid is enkel efficiënt wanneer er gewerkt wordt aan zo veel mogelijk dimensies. Het vergt een multidimensionele aanpak. Alle dimensies zijn

⁵ Vrij naar: Ibid., blz. 17-18.

⁶ AMEERUN en CARLO, Geciteerd in: PEETSMA, T., en BLOK, H., *Onderwijs op maat en ouderbetrokkenheid; het integrale eindrapport*. Amsterdam, SCO-Kohnstramm Instituut, 2007, blz. 7-8.

⁷ KRUIPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE, *Ouderbetrokkenheid*. Internet, (19 maart 2011).

bovendien gelijkwaardig aan elkaar.⁸ Vaak wordt ouderbetrokkenheid gereduceerd tot twee dimensies, namelijk naar de gedrags – en tijdsdimensie. Ouderbetrokkenheid omvat echter meer dan enkel deze twee dimensies. Het is niet omdat een ouder bijvoorbeeld niet aanwezig is op de contactmomenten op school, dat deze ouder niet betrokken is. Hoewel een ouder bijvoorbeeld niet komt naar het oudercontact, kan hij wel begaan zijn met het schoollopen van zijn kind. Bovendien kan een welbepaald gedrag verschillende betekenissen hebben. Het is niet omdat een ouder iets doet, dat dit meteen wijst op een grotere betrokkenheid, net omdat meerdere dimensies een rol spelen.

*Francky Maiheu (deSOM): "Een ouder kan bijvoorbeeld netjes wekelijks de schoolagenda ondertekenen, maar daarvoor nog niet gelezen hebben wat daarin staat. Is hij dan betrokken? Wij zouden al vlug denken dat hij betrokken is, omdat hij de schoolagenda ondertekent, maar daarvoor is hij het nog niet."*⁹

Er bestaan nog talloze andere definities en modellen die gaan over ouderbetrokkenheid. De eerste definities die ik beschreef, zijn te eenzijdig op ouders gericht. Het 'model van ouderbetrokkenheid' van VERHOEVEN, e.a., vind ik echter wel zinvol, omdat het aan toont dat de betrokkenheid van ouders verschillende vormen kan aannemen. Verder leunt mijn visie aan bij de definitie van het KRUISPUNT MIGRATIE - INTEGRATIE en bij het multidimensionele model. Ik wil hiermee vooral duidelijk maken dat het begrip ouderbetrokkenheid veel omvat. Ik vind het belangrijk om rekening te houden met de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid. Bovendien vind ik het van belang dat het realiseren van ouderbetrokkenheid niet enkel afgeschoven wordt op de ouders. Onder andere de school en het CLB spelen eveneens een belangrijke rol bij het tot stand brengen van (een hogere) ouderbetrokkenheid.

1.2.2 Het verschil met ouderparticipatie

De begrippen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie worden heel vaak met elkaar verward. Eigenlijk is ouderparticipatie slechts een onderdeel van ouderbetrokkenheid. Het model van VERHOEVEN, e.a., maakt dit duidelijk: participatie is slechts één belangrijk deeltje. Ouderparticipatie kunnen we bovendien situeren binnen het werkkader ouderbetrokkenheid. Volgens mij is het realiseren van participatie en het effectief participeren vooral te situeren binnen de gedrags – en tijdsdimensie. Dit terwijl toch meerdere dimensies een rol spelen.

Wat is ouderparticipatie dan concreet? Hoe kunnen we het begrip definiëren? Volgens SMIT, VAN DER WOLF en SLEEGERS is ouderparticipatie te definiëren als *"actieve deelname van ouders aan activiteiten op school."*¹⁰ Het gaat hier dus specifiek over het deelnemen aan activiteiten, zoals het meehelpen aan het organiseren van schoolreizen, het deelnemen aan een oudercomité, het helpen organiseren van een oudercontact... Dit terwijl ouderbetrokkenheid bijvoorbeeld ook te situeren is binnen de thuisomgeving.

⁸ Vrij naar: KRUISPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE, *Naar een krachtige samenwerking tussen ouder en school. Een werkkader*. Brussel, Kruispunt Migratie-Integratie, 2011, blz. 3-8, pdf, internet.

⁹ MAIHEU, F., (diversiteitsconsulent bij deSOM), *Mondelinge mededeling*, via interview, d.d. 8 april 2011.

¹⁰ SMIT, VAN DER WOLF en SLEEGERS, Geciteerd in: SMIT, F., *Ouders en school. Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk*. Den Haag, Sdu uitgevers, 2011, blz. 16-17.

1.2.3 Het (educatief) partnerschapsmodel

Hoe geven we de relatie tussen de ouders en de school vorm? Het educatief partnerschapsmodel probeert een antwoord te geven op deze vraag. Het weerspiegelt een interessante visie op de relatie tussen beide partijen. Mijn persoonlijke visie sluit aan bij dit model, bijgevolg vind ik het belangrijk om dit model even kort te schetsen.

Wat is dit nu precies, educatief partnerschap? "*Onder educatief partnerschap (kortweg: partnerschap) verstaan we een wederzijdse oriëntatie van ouders en school op elkaar met het oog op het realiseren van optimale omstandigheden voor de ontwikkeling en het leren van kinderen, thuis en op school.*"¹¹ In deze definitie komen al enkele belangrijke kenmerken naar boven.

Waarom kiezen voor het educatief partnerschapsmodel? Daar zijn verschillende redenen voor. Eerst en vooral streven de school en de ouders een gemeenschappelijk belang na. Dit belang kunnen we lezen in de definitie: het gaat om 'het realiseren van optimale omstandigheden voor de ontwikkeling en het leren van kinderen'. Om dit belang te realiseren, is het noodzakelijk dat de school en de ouders samenwerken. Partnerschap is een middel om dit gezamenlijk belang te realiseren. In functie van het belang werken de ouders en de school samen. Het gaat bovendien om een partnerschap met alle ouders, ook met ouders uit etnisch-culturele minderheden!¹²

*Liese Vanderauwera (De Schoolbrug): "Uiteindelijk wil iedereen [= elke ouder, ongeacht cultuur of afkomst] hetzelfde: dat zijn kind het op school goed heeft, en dat is eigenlijk het belangrijkste."*¹³

Daarnaast wordt de school steeds meer gezien als een vorm van een gemeenschap, waarin de ouders toch een belangrijke rol spelen. Daarenboven is een ouder bijna de enige constante factor in het leven van zijn kind. De school waarbij een kind ingeschreven is, kan veranderen, maar een ouder blijft nu eenmaal een ouder. Voorts kan educatief partnerschap allerlei effecten teweegbrengen. Het partnerschap kan een invloed hebben op het kind, zo kunnen de ouders bijvoorbeeld een positieve invloed hebben op de ontwikkeling en de houding van hun kind ten opzichte van school. Daarnaast creëert het effecten voor de school, het gebruik van het model kan bijvoorbeeld bijdragen tot een veiliger klimaat. Ten slotte kan partnerschap een invloed op de ouders hebben. Zo worden ouders bijvoorbeeld gestimuleerd tot een grotere deelname aan de maatschappij.¹⁴

Ouders zijn binnen het model gelijkwaardige partners, in die zin dat ze hetzelfde belang nastreven als de school. Om dit belang te realiseren, is er een inspanning nodig vanuit twee hoeken: zowel vanuit de school als vanuit de ouders. Het gelijkwaardig partnerschap zorgt voor een meerwaarde. Zowel de school als de ouders zijn ervaringsdeskundig op vlak van het kind, als partners kunnen ze samen meer realiseren dan alleen. Bij het werken aan partnerschap is een goede dialoog uitermate belangrijk. Via dialoog wordt er gewerkt aan een passende relatie.¹⁵

Ook al zijn ouders en school gelijkwaardige partners, toch ligt hun eindverantwoordelijkheid in deze relatie anders. De ouders zijn eindverantwoordelijke voor de opvoeding van hun kind, en de school is eindverantwoordelijke voor wat het waarmaken van het

¹¹ SMIT, F., op. cit., blz. 25.

¹² Vrij naar: Ibid., blz. 24-27.

¹³ VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., (onderwijsopbouwwerkers in de Schoolbrug), *Mondelinge mededeling*, via interview, d.d. 1 april 2011.

¹⁴ Vrij naar: SMIT, F., op. cit., blz. 24-27.

¹⁵ Vrij naar: Ibid., blz. 27-32.

educatief partnerschap betreft. Dit impliceert volgens mij dat de school het initiatief moet nemen om zo'n partnerschap waar te maken! Ten slotte is het belangrijk dat de keuze voor partnerschap bewust gemaakt wordt. Slechts wanneer beide partijen overtuigd zijn van de meerwaarde en van het nut van partnerschap, zullen ze gemotiveerd zijn om deze relatie stap voor stap op te bouwen en vorm te geven.¹⁶ Dit kan ik linken aan de overtuigingsdimensie van het werkkader ouderbetrokkenheid.

1.3 Het belang van ouderbetrokkenheid

Het belang van ouderbetrokkenheid is zeker en vast te linken aan het (educatief) partnerschapsmodel. De ouders en de school zijn partners op heel wat verschillende gebieden. Het contact tussen de partijen zorgt voor een grote meerwaarde.

Volgens een Nederlandse organisatie, die al veel expertise heeft opgebouwd rond het werken aan ouderbetrokkenheid, zorgt het betrekken van ouders voor heel wat voordelen. Ouders en school hebben elkaar nodig. Beiden spelen een erg belangrijke rol in de opvoeding van hun kind / leerling. Zo beschikken zowel de ouders als de school over belangrijke informatie, bijvoorbeeld over de ontwikkeling of het algemene functioneren van het kind, dit in hun eigen context. Een goede communicatie daarover zorgt voor een betere afstemming van beide contexten (de thuis- en de schoolcontext) op elkaar. Als er zich problemen voordoen, dan hebben beide partners elkaar nodig. Zo kan er op een adequatere manier gezocht worden naar oplossingen of mogelijke maatregelen om het probleem te verlichten. De meerwaarde van de ouders voor de school wordt extra benadrukt. De ervaringsdeskundigheid van de ouders is al een enorme troef. De school kan van deze troef gebruik maken. Ouders kunnen een belangrijke inbreng hebben. Ze kunnen als het ware op verschillende manieren meebouwen aan de school. Ze kunnen bijvoorbeeld als vrijwilliger meewerken aan activiteiten. Of ze kunnen kritisch zijn ten opzichte van het schoolbeleid, en zo mee zorgen voor de verbetering van de kwaliteit. Bovendien kunnen ouders zorgen voor het verkleinen van een mogelijke onderwijsachterstand bij hun kind. Het betrekken van de ouders is onontbeerlijk.¹⁷

Liese Vanderauwera (de Schoolbrug): "Ouderbetrokkenheid is ook eigenlijk een middel om die ouders te versterken, en een middel om die leerkanen bij leerbedreigde jongeren en leerlingen te vergroten. Ouderbetrokkenheid is niet echt een doel op zich, maar het is een methode die ervoor zorgt dat leerlingen meer kans maken in het onderwijs. [...] Ouderbetrokkenheid is een middel om gelijke onderwijskansen te realiseren."¹⁸

Salih Akdogdu (de Schoolbrug): "Ok, die ouderbetrokkenheid is nu hoog, goed, en wat doen we ermee?"¹⁹

Volgens het KRUISPUNT MIGRATIE-INTEGRATIE heeft een hoge ouderbetrokkenheid een positieve invloed op het *welbevinden*, de *leerkansen* en de *leerresultaten* van het kind. Het ligt echter niet in de mogelijkheden van ouders om leerachterstanden zelf volledig weg te werken. Naast de ouders, speelt de school daarin een erg belangrijke

¹⁶ Vrij naar: Ibid., blz. 27-32.

¹⁷ Vrij naar: *Ouderbetrokkenheid. Vraag en antwoord*. Internet, (14 april 2011).

¹⁸ VANDERAUWERA, L. en AKDOGDU, S., op. cit.

¹⁹ Ibid.

rol. Bovendien kunnen ouders zich op verschillende manieren inzetten voor hun kind op school.²⁰

Verschillende onderzoeken tonen aan dat ouderbetrokkenheid toch een invloed heeft op de schoolprestaties van kinderen. Uit verschillende studies is er een samenhang te merken tussen de ouderbetrokkenheid en de leerprestaties op school. Bovendien zorgt een hogere ouderbetrokkenheid niet enkel voor betere leerprestaties, maar betere leerprestaties zorgen op hun beurt misschien ook voor een hogere ouderbetrokkenheid. Beiden kunnen elkaar versterken.²¹

Ten slotte is ouderbetrokkenheid te linken aan inburgering. De vraag naar de betrokkenheid van de ouders op school, stimuleert de ouders ook onrechtstreeks tot een actievere betrokkenheid en participatie aan de maatschappij.²²

1.4 Factoren die samenhangen met ouderbetrokkenheid

Er zijn verschillende factoren die samenhangen met ouderbetrokkenheid. In dit onderdeel probeer ik een aantal factoren te omschrijven. Er is hier geen sprake van een limitatieve lijst, waarschijnlijk zijn er nog een heleboel andere factoren die ook een rol kunnen spelen bij de mate van ouderbetrokkenheid. Ik deel de verschillende factoren in. Dit doe ik door me te baseren op het werkkader ouderbetrokkenheid dat ik al eerder beschreef. Daarnaast maak ik gebruik van wat er tijdens de studiedag – die ik volgde – ter sprake kwam. Ik probeer zowel factoren bij de school als bij de ouders te omschrijven. Dit volledige onderdeel is gebaseerd op eigen kennis en enkele bronnen.²³

Het indelen in dimensies gebeurt vrij kunstmatig, dit omdat de verschillende dimensies met elkaar samenhangen en een invloed kunnen hebben op elkaar. Er is steeds een *interactie* tussen de verschillende factoren. De indeling zorgt enkel voor een beter overzicht.

1.4.1 De kennisdimensie

De kennisdimensie peilt naar wat de ouders weten op verschillende terreinen, namelijk op vlak van de school, het onderwijs, hun rechten en plichten, gebeurtenissen in klas, de verschillende studierichtingen, de verwachtingen die spelen, activiteiten die plaatsvinden, ... Daarnaast gaat het ook over de inzichten en vaardigheden waarover de ouders beschikken om meer informatie te verzamelen via verscheidene kanalen. Daarnaast is het belangrijk dat de ouder zicht heeft op wat zijn kind kan en op wat er moeilijker gaat. Wanneer de ouders slechts beschikken over een gebrekkige kennis (op één of meerdere van de terreinen), dan heeft dit een nefaste invloed op de ouderbetrokkenheid. Weinig kennis kan leiden tot minder betrokkenheid op school.

²⁰ Vrij naar: KRUISPUNT MIGRATIE-INTEGRATIE, *Ouderbetrokkenheid*. Internet, (19 maart 2011).

²¹ Vrij naar: PEETSMA, T., en BLOK, H., *Onderwijs op maat en ouderbetrokkenheid; het integrale eindrapport*. Amsterdam, SCO-Kohnstramm Instituut, 2007, blz. 8-9.

²² Vrij naar: *Ouderbetrokkenheid. Vraag...*, op. cit.

²³ Vrij naar: BOERAEVE, A., (stafmedewerker onderwijs bij Kruispunt Migratie – Integratie), *Een krachtige samenwerking tussen ouder en school. Een werkkader*. Studiedag, Roeselare, Kruispunt Migratie - Integratie, 25 maart 2011.

Vrij naar: BOERAEVE, A., en VAN RIJN, M., Werken aan ouderbetrokkenheid op school: 7 dimensies als leidraad voor een succesvolle aanpak. *Welwijs*, jrg. 21, nr. 2, 2010, blz. 23-25.

Vrij naar: KRUISPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE, *Naar een krachtige ...*, op. cit., blz. 3-8.

Vrij naar: PEETSMA, T., en BLOCK, H., op. cit., blz.17-35.

Daarnaast moet de school beschikken over verschillende vormen van kennis over de ouders, de thuissituatie, de sociaal – economische situatie, over wat de ouders weten van de school, over de gevoelens van ouders ten opzichte van het onderwijs, over de motivatie van een ouder om zich in te zetten op school, over het kind zelf, over de verwachtingen van de ouder... Bovendien kan kennis over de cultuur of de omgangsvormen die bij de ouders heersen een meerwaarde zijn. Het kan helpen om bepaalde gedragingen, gebeurtenissen... te kaderen (die kennis is echter niet strikt noodzakelijk).

*Franky Maiheu (deSOM): "In bepaalde culturen zeggen mensen altijd 'ja', omdat het heel onbeleefd is om 'nee' te zeggen. Als je als leerkracht dan die mensen gaat uitnodigen op de rapportenavond, en je vraagt of ze komen, zullen ze ongetwijfeld 'ja' zeggen. Misschien zien die ouders dit toch niet zitten, maar durven ze het niet zeggen. De leerkracht gaat er dan vanuit dat de ouders komen. Wanneer die ouders dan niet opdagen, dan kan de leerkracht erg ontgoocheld zijn. Hoewel de ouders zeiden dat ze gingen komen, zijn ze er niet."*²⁴

Een gebrekkige uitwisseling van informatie kan ervoor zorgen dat de ouderbetrokkenheid laag is. Wanneer ouders bijvoorbeeld niet op de hoogte zijn van de verwachtingen, rechten en plichten, dan kunnen ze er niet op inspelen. Wanneer de school geen kennis heeft over de ouders en hun situatie, dan zal ze bijvoorbeeld niet kunnen inspelen op vragen, behoeften en ideeën van ouders.

1.4.2 De emotionele dimensie

De emotionele dimensie gaat over de gevoelens die de ouder heeft ten opzichte van het onderwijs en ten opzichte van de school. Heeft de ouder het gevoel dat hij deel uitmaakt van de gemeenschap of voelt hij zich een vreemde? Voelt de ouder zich welkom op school? Voelt de ouder zich gelijk aan de anderen, beter of slechter? Heeft de ouder het gevoel dat de school openstaat voor hem? Heeft de ouder het gevoel dat hij iets in de school mag binnenbrengen en dat hij zijn mening mag uiten? Zijn de personeelsleden vriendelijk? Heeft de ouder het gevoel dat er een appèl op hem gedaan wordt? Voelt de ouder zich gewaardeerd in wat hij doet? Heeft de ouder het gevoel dat er interesse is voor zijn thuissituatie? Heeft hij het gevoel dat de school begrip opbrengt voor eventuele problemen die zijn actieve medewerking belemmeren? Heeft de ouder het gevoel dat er te veel verwacht wordt? Heeft de ouder het gevoel dat hij bijvoorbeeld bij de leerkracht terecht kan met moeilijkheden in de opvoeding, met het kind, ...? Al deze gevoelens en talloze andere spelen een belangrijke rol bij de mate van ouderbetrokkenheid. Over het algemeen hebben kansarme ouders niet altijd zo'n positieve gevoelens ten opzichte van de school of ten opzichte van het onderwijs. Vroegere negatieve ervaringen in de schoolloopbaan kunnen daar een rol in spelen.

De gevoelens van de ouders hangen sterk af van de houding die de school tegenover hen aanneemt. Staat de school open voor de mening en bezorgdheden van alle ouders? Krijgen alle ouders een plaats? Zijn de personeelsleden vriendelijk en staan ze open voor ouders? Is er plaats voor een informele babbel? Worden ouders persoonlijk uitgenodigd? De wijze waarop de school de ouders benadert, kan zeker een rol spelen.

Daarnaast speelt de emotionele dimensie op de school zelf mee. Hoe voelen leerkrachten en andere personeelsleden zich ten opzichte van ouders? Hebben ze het gevoel dat

²⁴ MAIHEU, F., op. cit.

de ouders openstaan voor wat ze aanbrengen? Krijgen zij het gevoel dat ouders het belangrijk vinden dat ze betrokken worden? Hebben ze het gevoel dat de ouders moeite willen doen en begaan zijn met het schoollopen van het kind?

*Francky Maiheu (deSOM): "Tuurlijk, een ouder die inspanning doet om Nederlands te praten, dat zal altijd beter ontvangen worden bij leerkrachten, omdat zij dan ook het gevoel hebben: 'ah, kijk, ze doen ook inspanningen', er is een wil tot integratie. Wij gaan er nog altijd van uit dat elke ouder begaan is met de schoolcarrière van zijn kind."*²⁵

1.4.3 De rationele dimensie

De rationele dimensie gaat over de overwegingen die ouders maken om zich al dan niet te engageren voor het onderwijs van hun kinderen. Op de studiedag werd dit geformuleerd als het maken van een kosten- batenanalyse. Ouders stellen zich dan de vraag: wat kost het mij en wat levert het me op? Hoe meer een ouder overtuigd is van het belang van onderwijs en van bijvoorbeeld de voordelen die er zijn bij het deelnemen aan de activiteiten, hoe meer hij bereid is om er 'kosten' voor te maken. De afstand die een ouder moet afleggen om op school te geraken speelt daarbij al een belangrijke rol. Woont de ouder ver? Heeft hij zelf een auto, of moet hij gebruik maken van het openbaar vervoer? Moet hij vakantiedagen nemen om op school te kunnen zijn? Bovendien vraagt de inzet van de ouder heel wat tijd. Hoeveel tijd wil de ouder spenderen? Hoeveel tijd heeft hij of wil hij voorzien? Bovendien is het een kost voor sommige ouders om Nederlands te spreken, wanneer ze dit niet goed kunnen. Zich uitdrukken in een gebrekkig Nederlands kost heel wat moeite.

De overwegingen van de school spelen een belangrijke rol. Ook de school maakt een kosten- batenanalyse. Welke overwegingen spelen mee opdat ouders zich al dan niet inzetten? Welke positieve en negatieve kanten ziet de school bij het betrekken van ouders? Welke meerwaarde hebben ouders voor de school?

1.4.4 De overtuigingsdimensie

De overtuiging van de ouders speelt een erg belangrijke rol bij de mate van ouderbetrokkenheid. Is de ouder ervan overtuigd dat hij een belangrijke rol speelt in de schoolloopbaan van zijn kind? Het gaat hierbij bovendien over de wijze waarop de ouder denkt over zijn eigen rol in het onderwijs. Is hij er bijvoorbeeld van overtuigd dat alle verantwoordelijkheid binnen het onderwijs bij de school ligt of is hij ervan overtuigd dat hij zelf een belangrijke rol heeft? Daarnaast gaat het over de wijze waarop de ouder kijkt naar het onderwijs. Is hij er bijvoorbeeld van overtuigd dat onderwijs belangrijk is? Dat de school openstaat voor ouders? Denkt hij dat de school wil luisteren naar wat hij te zeggen heeft of niet? Is de ouder overtuigd van het feit dat hij zijn mening mag uiten, dat hij een inbreng mag hebben, dat hij invloed kan hebben, dat zijn kind zijn betrokkenheid belangrijk vindt?

Daarenboven moeten de personeelsleden op school overtuigd zijn van het belang van ouderbetrokkenheid. Zijn ze ervan overtuigd dat alle ouders een belangrijke rol spelen in het schoolleven van de leerling? Dat ze een positieve invloed kunnen hebben? Dat

²⁵ MAIHEU, F., op. cit.

ouders over kennis beschikken over hun kind? Zien ze ouders als een belangrijke partij? Geloven ze erin dat het betrekken van ouders een meerwaarde kan bieden? Geloven ze dat het ondernemen van actie zijn nut zal hebben? De overtuiging van de personeelsleden op school speelt een belangrijke rol bij de motivatie tot het ondernemen van actie.

1.4.5 De competentiedimensie

De verschillende competenties waarover ouders beschikken spelen mee. Bezit de ouder bijvoorbeeld over de vaardigheden om het kind thuis te ondersteunen? Weet de ouder hoe hij op een gepaste manier kan communiceren met de school? Beschikt hij over de vaardigheden om zijn mening te uiten? Kan de ouder zichzelf in het Nederlands uitdrukken? Kan de ouder omgaan met moeilijke en/of stressvolle situaties? Het gaat bovendien niet enkel om de competenties zelf, maar ook over het gevoel van de ouder: voelt hij zich competent? De kennis van de Nederlandse taal kan hier een rol in spelen. Misschien voelt een ouder zich niet competent, omdat hij de taal niet machtig is. Dit terwijl hij wel op andere vlakken kan helpen, bijvoorbeeld via het mee organiseren van activiteiten op school, via het tonen van interesse in het schoolleven van zijn kind... Daarnaast gaat het om de competenties waarover de school in zijn geheel beschikt om ouders te betrekken. Hebben de personeelsleden genoeg competenties om te bouwen aan ouderbetrokkenheid? Is er al expertise op dat vlak? Weet de school hoe met ouders te communiceren, hoe ouders te ondersteunen? En voelen de personeelsleden zich competent?

1.4.6 De gedragsdimensie

Bij deze dimensie gaat het vooral om concrete gedragingen. Hoe kunnen we zien dat een ouder betrokken is, wat onderneemt hij daarvoor? Een eerste element is de aanwezigheid bij verscheidene activiteiten op school. Is een ouder aanwezig bij ouderavonden, op het schoolfeest? Komt hij geregeld naar school? Het kan ook gaan over communicatie: neemt de ouder initiatief tot het uiten van zijn mening? Spreekt hij leerkrachten aan? Vraagt hij tips aan de school voor het ondersteunen van zijn kind? Zorgt hij ervoor dat zijn kind op een rustige plaats zijn huiswerk kan maken? Daarnaast kan het gaan over de hulp van de ouder aan de school. Werkt hij bijvoorbeeld mee aan het opzetten van activiteiten? Enkel focussen op het gedrag van een ouder is natuurlijk niet aan de orde. Dit omdat nog allerlei andere factoren en dimensies meespelen. Weinig concrete actie zegt nog niet veel over de mate van ouderbetrokkenheid.

Het gedrag van de school speelt mee bij de mate van ouderbetrokkenheid. Het gaat hier om de acties die de school als geheel onderneemt. Welke activiteiten organiseert de school? Is er ruimte voor informele gesprekken? Zijn er oudercontacten, infoavonden, ouderbijeenkomsten en/of nog andere activiteiten? Zet de school initiatieven op om alle ouders te betrekken? Is er een plaats voor ouders? Zet de school ouders in bij het organiseren van activiteiten? Vraagt de school letterlijk om participatie van de ouders? Geeft de school tips over hoe problemen in de opvoeding aan te pakken?

1.4.7 De tijdsdimensie

Deze dimensie gaat over de hoeveelheid tijd die de ouder spendeert in het betrokken zijn. Hoeveel tijd spendeert de ouder aan het praten met leerkrachten, bijwonen en helpen organiseren van activiteiten...? Hoeveel tijd spendeert hij thuis aan bijvoorbeeld het helpen van zijn kind met het huiswerk? Hoe vaak is de ouder aanwezig?

Daarenboven gaat het over de tijd die de school in zijn geheel besteedt aan het betrekken van ouders. Hoeveel tijd staat er ter beschikking? Wordt een leerkracht voor enkele uren vrijgesteld om te werken aan ouderbetrokkenheid? Ouders volledig betrekken bij de school lukt niet zomaar, er is daar tijd voor nodig.

De tijdsdimensie heeft een sterke link met de gedragsdimensie. Tijd en gedrag hangen namelijk zeer sterk samen. Bovendien is het belangrijk om erop te letten dat je activiteiten in een periode organiseert waarin de ouders tijd vrij kunnen maken voor extra activiteiten. Zo is het bijvoorbeeld belangrijk om zo veel mogelijk rekening te houden met bepaalde feestdagen, de werkuren van bepaalde ouders... De activiteiten moeten plaatsvinden op momenten waarop een ouder zich vrij *kan* maken.

*Francky Maiheu (deSOM): "Het zit soms ook in kleine dingen hé. [...] Je moet bijvoorbeeld nooit een ouderactiviteit in de Ramadanperiode doen. Er zijn zo een aantal dingen waar je wel rekening mee moet houden."*²⁶

1.4.8 Contextfactoren

Naast al deze verschillende dimensies, spelen diverse contextfactoren een zeer belangrijke rol. De factoren binnen de dimensies van ouderbetrokkenheid kunnen we concreet aanpakken op school. Deze factoren bevinden zich als het ware binnen 'de groene zone'. De school heeft echter minder of geen vat op verschillende contextfactoren en kan deze zelf meestal niet gemakkelijk beïnvloeden. Deze contextfactoren bevinden zich als het ware in een 'rode zone'. De contextfactoren hebben natuurlijk ook een invloed op de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid.

Eerst en vooral speelt de *sociaal – economische situatie* een belangrijke rol. Zo speelt het *beroep* van de ouder mee. Het bepaalt bijvoorbeeld de momenten waarop een ouder zich vrij kan maken om naar de activiteiten op school te komen. Afhankelijk van het fulltime, parttime, in ploegen... werken, heeft de ouder een bepaalde hoeveelheid tijd ter beschikking. Een ouder die als zelfstandige werkt, heeft niet altijd veel tijd ter beschikking, een werkloze ouder moet tijd spenderen aan het zoeken naar een job, ...

De *gezinssamenstelling* speelt ook mee. Zo kan het aantal kinderen een invloed hebben, alsook de leeftijd van de kinderen. Een ouder kan het dan bijvoorbeeld moeilijk hebben met het vinden van kinderopvang. Ook zijn (partner)relatie speelt een rol. Is de ouder alleenstaand, samenwonend, getrouwd, gescheiden...? De *woonplaats* van de ouder kan meespelen: hoe ver woont de ouder van de school?

De *materiële middelen* waarover de ouder beschikt, hebben een invloed, zoals bijvoorbeeld de grootte van het inkomen, het al dan niet beschikken over een auto, het beschikken over een degelijke woning, de mogelijkheid om geld te investeren in het schoollopen van het kind (bijvoorbeeld in een schoolreisje), ... De mate waarin er voldaan is aan de basisbehoeften speelt ook een rol. Beschikt de ouder over eten en kle-

²⁶ MAIHEU, F., op. cit.

ren? Leeft de ouder in een veilige omgeving? Wanneer een ouder zich bijvoorbeeld nog serieus moet inspannen om enkele basiszaken in orde te krijgen, kunnen we niet van hem verwachten dat hij zich erg veel bezighoudt met de schoolloopbaan van zijn kind. Er zijn nog heel wat zorgen waarmee een ouder kan kampen, die op dat moment misschien belangrijker zijn dan bijvoorbeeld het rapport van het kind. Bij anderstalige nieuwkomers kan het bijvoorbeeld ook gaan over het verkrijgen van verblijfspapieren.

Liese Vanderauwera (de Schoolbrug): "Je merkt dat vaak, wanneer mensen bezig zijn met overleven, dat onderwijs wel het laatste is van hun zorgen. Dat de kinderen ook voor andere dingen worden ingezet, om bijvoorbeeld aan geld, eten, enzoverder te geraken, en dat inderdaad naar school komen en naar een oudercontact komen wel het laatste is, waar ze aan denken."²⁷

Salih Akdogdu (de Schoolbrug): "En dan moet de leerkracht zich er niet in druk maken dat de agenda niet getekend is, terwijl het kind dan wel al naar school komt. Die mensen hebben andere prioriteiten, soms. En daar moeten we wel begrip voor kunnen opbrengen. [...] Er zijn bijvoorbeeld kinderen die al naar school gaan, maar nog geen documenten of papieren hebben om te verblijven. Dat is voor hen [= de ouders] belangrijker dan bepaalde punten die ze moeten behandelen. Eerst kunnen ze zorgen dat ze hier zich kunnen vestigen, en dan zien we wel."²⁸

Daarnaast speelt het *opleidingsniveau* van de ouders een rol, alsook hun ervaringen met het onderwijs. Dit kan bovendien een invloed hebben op het feit dat de ouders al dan niet overtuigd zijn van het belang van het onderwijs en op het feit dat ouders over bepaalde vaardigheden beschikken om hun kind thuis te ondersteunen (bijvoorbeeld: het voorlezen van een verhaaltje). Ook de ideeën rond opvoeding kunnen een belangrijke rol spelen. Het is wel mogelijk om als school de pedagogische vaardigheden van de ouders wat te verhogen.

Het *verleden* in het algemeen kan ook een rol spelen. Een voorbeeld bij de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers: misschien moest de ouder wel wegvlugten uit zijn land. De ouder kan hier misschien een soort van 'trauma' opgelopen hebben. Dit vraagt verwerkingstijd.

Bij anderstalige nieuw- en oudkomers kunnen de *cultuur* en het *geboorteland* een invloed hebben. Via hun land en cultuur kregen ze enkele omgangsvormen, gewoontes, opvattingen, ideeën... mee. Deze contextfactoren kunnen het idee over de eigen rol in het onderwijs meebepalen. In sommige culturen of landen hebben de ouders slechts een kleine rol of zelfs geen rol in het onderwijs van hun kind en ligt alle verantwoordelijkheid op dat terrein bij de school. De cultuur kan dus een invloed hebben op de verwachtingen van de ouders ten opzichte van de school en ten opzichte van hun kind. Bovendien moeten de ouders zich aanpassen aan onze samenleving, wat toch een hele verandering voor hen is.

Francky Maiheu (deSOM): "De ervaring leert dat bepaalde culturen heel sterk geloven in het onderwijs, maar niet echt de traditie hebben van sterk betrokken te zijn [op de school zelf]. Bepaalde mensen uit bepaalde culturen vinden onderwijs heel belangrijk en vinden het belangrijk dat hun kind school loopt, en een succesvolle schoolcarrière heeft, maar redeneren of hebben de traditie vanuit hun land dat, eens de kinderen de

²⁷ VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

²⁸ Ibid.

*schoolpoort binnen zijn, de verantwoordelijkheid bij de leerkracht ligt. Thuis zijn zij dan verantwoordelijk. Wij hebben eerder de traditie dat beide leefwerelden wel in goed contact moeten staan met elkaar, in functie van een geslaagde schoolcarrière [...]. Je kan dat natuurlijk niet veralgemenen.*²⁹

De grootte van het sociaal netwerk is ook van belang. Als we dit toepassen bij de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers: het sociale netwerk kan bij hen vrij klein zijn. Een kleiner netwerk kan zorgen voor minder ouderbetrokkenheid. Anderstalige nieuw- en oudkomers kunnen niet altijd terecht bij hun familie, simpelweg door het feit dat deze niet altijd in België wonen. Zo is het moeilijker om beroep te doen op de familieleden, bijvoorbeeld voor het opvangen van de kinderen. De ideeën van de leden van het netwerk kunnen daarnaast een invloed hebben op de ideeën van de ouder over bijvoorbeeld het belang van onderwijs. Eigenlijk is het sociale netwerk een factor waar we wel een invloed kunnen op hebben. We kunnen deze factor bijvoorbeeld beïnvloeden door ouders bij elkaar te brengen. Zo maken ze deel uit van elkaars netwerk, en dit kan dan misschien zorgen voor meer ouderbetrokkenheid.

*Liese Vanderauwera (De Schoolbrug): "Binnen de middenklasse hebben wij een netwerk waarop wij kunnen terugvallen. Wat eigenlijk één van de grootse problemen is, is dat mensen in kansarmoede geen netwerk of geen vangnet hebben om op terug te vallen."*³⁰

Ten slotte functioneert de school binnen een bepaalde context. De grootte van de school, het aantal GOK³¹ – leerlingen, het beleid, de visie van de overheid, de inspectie, de ligging van de school (bijvoorbeeld midden in het centrum of niet) en nog vele andere contextfactoren moeten ook in rekening gebracht worden.

1.5 Besluit

Ouderbetrokkenheid is een ruim begrip. De betrokkenheid moet zowel thuis als op school geïntegreerd worden. Het realiseren van ouderbetrokkenheid lukt niet via een eenmalig initiatief, want er is sprake van een langdurig proces.

Verskillende definities focussen zich vooral op de rol van ouders. Het model van VERHOEVEN, e.a., weerspiegelt dan wel verschillende pijlers van ouderbetrokkenheid, maar gaat voornamelijk over de ouders.³² Dit terwijl de school eveneens een essentiële rol speelt. Het werkkader van het KRUISPUNT MIGRATIE-INTEGRATIE biedt hier een antwoord op. Het werkkader weerspiegelt verschillende dimensies, die elk een belangrijke rol spelen bij de mate van ouderbetrokkenheid. Deze dimensies zijn: de kennisdimensie, de emotionele dimensie, de rationele dimensie, de overtuigingsdimensie, de competentiedimensie, de gedragsdimensie en de tijdsdimensie. Deze verschillende dimensies spelen niet enkel bij de ouders, maar ook binnen de school. Het multidimensioneel model is daarom bruikbaar in de praktijk.

Het begrip ouderbetrokkenheid wordt vaak verward met ouderparticipatie. Dit terwijl ouderparticipatie slechts een onderdeel is van ouderbetrokkenheid. Ouderparticipatie

²⁹ MAIHEU, F., op. cit.

³⁰ VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

³¹ GOK = Gelijke Onderwijskansen.

³² Cfr. 1.2.1

gaat vooral over het actief meewerken en meedoen op school. We kunnen ouderparticipatie vooral situeren binnen de gedrags – en tijdsdimensie.

De relatie tussen de school en de ouders speelt een erg belangrijke rol, maar hoe geven we deze relatie vorm? Het (educatief) partnerschapsmodel biedt hier een antwoord op. In essentie moeten ouders en school elkaar zien als gelijkwaardige partners. Samen streven ze een gemeenschappelijk belang na, namelijk *"het realiseren van optimale omstandigheden voor de ontwikkeling en het leren van kinderen, thuis en op school."*³³

Het partnerschap tussen de ouders en de school is een middel om dit gemeenschappelijk belang te realiseren. Bovendien wordt de school meer en meer gezien als een gemeenschap, waarvan de ouders deel uitmaken. Ouders worden daarenboven gezien als de min of meer enige constante factor in het leven van het kind. Daarnaast kan een partnerschap tussen de school en de ouders enkele positieve effecten teweegbrengen voor alle partijen. Hoewel de ouders en de school gelijkwaardige partners zijn, verschillen hun eindverantwoordelijkheden. De eindverantwoordelijkheid van de ouders ligt in de opvoeding, en de eindverantwoordelijkheid van de school in het waarmaken van het educatief partnerschap. Volgens mij ligt het allereerste initiatief tot het verbeteren van ouderbetrokkenheid bij de school.

Ouderbetrokkenheid is cruciaal. Het belang van ouderbetrokkenheid is al af te leiden uit het (educatief) partnerschapsmodel. Daarnaast biedt ouderbetrokkenheid heel wat voordelen. School en ouders beschikken over belangrijke informatie over de ontwikkeling en het functioneren van het kind. De communicatie daarover kan zorgen voor een betere afstemming van beide contexten op elkaar (ook op vlak van opvoeding). School en ouders kunnen samen beter de ervaren problemen aanpakken dan alleen. Bovendien kunnen ouders meebouwen aan de school, door bijvoorbeeld verbetervoorstellen te formuleren. Ouders kunnen een positieve invloed hebben op het welbevinden, de leerkansen en de leerprestaties van hun kind. Ten slotte is ouderbetrokkenheid belangrijk in het kader van inburgering: ouders worden gestimuleerd tot deelname aan, en participatie in de maatschappij.

Verschillende factoren spelen een rol bij de mate van ouderbetrokkenheid. Deze factoren zijn te situeren binnen de verschillende dimensies van het werkkader ouderbetrokkenheid. Daarnaast spelen verscheidene contextfactoren mee. Samen met de school kan er het best ingespeeld worden op de factoren binnen de dimensies. Het is moeilijker om wijzigingen aan te brengen binnen de contextfactoren. Ten slotte is er sprake van een voortdurende interactie tussen zowel de contextfactoren als de factoren binnen de dimensies. Alle factoren en contextfactoren kunnen elkaar beïnvloeden en spelen allemaal in meerdere of mindere mate mee bij de hoeveelheid ouderbetrokkenheid.

³³ SMIT, F., op. cit., blz. 25.

HOOFDSTUK 2: De oriëntatie naar het secundair onderwijs

2.1 Inleiding

In de algemene inleiding vertelde ik dat mijn eindwerk over de ouderbetrokkenheid bij anderstalige nieuw- en oudkomers gaat. In dit hoofdstuk start ik met een wat grondigere schets van deze doelgroep. Wie behoort er tot de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers? Wat verstaan we onder deze begrippen? In welke groepen kunnen we de doelgroep situeren? Wat is er typerend aan deze doelgroep?

Daarna probeer ik een antwoord te geven op de vragen: waarom is deze oriëntatie naar het secundair onderwijs nu zo belangrijk? Wat is de meerwaarde van een goede oriëntatie? Waarom worden de leerlingen daar beter van? Ik kader dit binnen het belang van het onderwijs en van gelijke onderwijskansen, en binnen het belang van het maken van een juiste studiekeuze.

Daarnaast is het belangrijk om een goed zicht te hebben op wat er specifiek gebeurt op de basisschool waarop ik mij richt. Ik beschrijf kort het onthaal van de leerling op school. Ik schets beknopt het verloop van de huidige oriëntatieprocedure naar het secundair onderwijs en enkele extra initiatieven die al genomen werden binnen deze procedure.

Daarna bespreek ik in welke mate er al gewerkt wordt aan ouderbetrokkenheid op de basisschool. Eerst bespreek ik de betrokkenheid van de ouders op de school. Ik maak hierbij – aan de hand van het werkkader ouderbetrokkenheid en haar dimensies – een analyse van twee specifieke activiteiten binnen de huidige oriëntatieprocedure. Dit zorgt voor meer inzicht: in welke mate wordt er al ingespeeld op de verschillende dimensies bij ouders? Welke dimensies krijgen minder aandacht? Ten slotte ga ik nog kort in op de betrokkenheid van de school op de ouders in het algemeen.

2.2 Beschrijving van de doelgroep

2.2.1 Enkele begrippen verklaard

Onze samenleving maakt gebruik van heel wat verschillende begrippen: anderstalige nieuw- en oudkomers, allochtonen, etnisch- culturele minderheden, migranten... Al deze termen hebben enkele verbanden en/of gelijkenissen en kunnen overlappen. Het is echter moeilijk om deze begrippen van elkaar te onderscheiden. Hierdoor worden de termen vaak door elkaar gebruikt. Dit bemoeilijkt het vinden van een concrete omschrijving van de doelgroep.

Wat moeten we onder de benamingen anderstalige nieuw- en oudkomers verstaan? Volgens het KRUIPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE is een nieuwkomer een "*persoon die zich onlangs in België heeft gevestigd.*"³⁴ Oudkomers zijn dan "*inwijkelingen die al langer dan een jaar in België wonen en ingeschreven zijn in het Rijksregister.*" Volgens een omzendbrief 'Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers' is een persoon een nieuwkomer wanneer hij maximum één jaar ononderbroken in België verblijft.³⁵ Officieel gezien is een persoon slechts een nieuwkomer, wanneer hij minder dan een jaar in België gevestigd is. Hij is een oudkomer wanneer hij al langer dan een jaar in België is.

³⁴ KRUIPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE, *Lexicon. Een overzicht van veel gebruikte termen over migratie, inburgering, integratie en etnisch – culturele diversiteit*. Internet, (woensdag 20 april 2011).

³⁵ Vrij naar: OMZENDBRIEF van 30 juni 2006 betreffende onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers, (BaO/2006/03), internet.

De doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers past binnen de verzamelnaam 'allochtonen'. Dit is eveneens een zeer ruim begrip. Volgens het KRUIPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE betekent 'allochtoon' letterlijk "iemand die van elders afkomstig is"³⁶. Er kunnen heel wat verschillende mensen 'allochtoon' worden genoemd. In onze samenleving gebruiken we hiervoor enkele criteria. De gehanteerde criteria verschillen vaak. Op de website van het KRUIPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE vinden we enkele voorbeelden. De vermelde criteria zijn: migratie naar België of migratieverleden van ouders, grootouders of overgrootouders; de taal; de nationaliteit; de geboorteplaats; een vreemd klinkende naam; de huidskleur; de godsdienst of levensbeschouwing; het juridisch verblijfsstatuut (bijvoorbeeld asielzoeker, ...) en de culturele eigenheid.³⁷

De term 'allochtoon' staat al lange tijd onder druk, omdat het een vrij negatieve connotatie heeft. Daarom spreken we nu vaak over 'etnisch- culturele minderheden'. Dit is een "verzamelnaam voor mensen met een andere etnisch- culturele achtergrond."³⁸ Deze verzamelterm dekt natuurlijk ook een grote lading, maar klinkt minder negatief en zorgt misschien voor minder stereotypingen.

De meeste leerlingen binnen de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers kunnen we bovendien 'risicoleerlingen' noemen. Dit zijn leerlingen die meer 'risico' lopen op confrontaties met hindernissen in hun ontwikkeling. Dit door de situatie waarin ze zich bevinden. De taal en de sociaal- economische situatie spelen hierbij een erg belangrijke rol.³⁹ Ten slotte kunnen we ook spreken van kansarme leerlingen en ouders binnen de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers.

2.2.2 Niet enkel etniciteit, maar diversiteit

Binnen het onderwijs is er een grote diversiteit merkbaar. Geen enkel andere 'sector' weerspiegelt zo goed de grote hoeveelheid verschillen in onze samenleving. Dit heeft onder andere te maken met het leerplichtonderwijs, zo worden leerlingen uit diverse groepen verplicht om deel te nemen aan het onderwijs.⁴⁰

Vandaag de dag spreken we wel eens over 'intercultureel onderwijs', door de aanwezigheid van verscheidene culturen. Binnen het 'intercultureel onderwijs' is er een belangrijke evolutie te merken. Vroeger lag de focus vooral op de etniciteit en de culturele achtergrond van de persoon. Hierbij was kennis over de cultuur uitermate belangrijk binnen het onderwijs. De focus lag op de kennis over de achtergronden, gewoontes, overtuigingen... binnen de cultuur en het land van herkomst. Dit houdt echter een risico in: door zich vooral toe te leggen op de cultuur kunnen er veralgemeningen en stereotypingen ontstaan, die op hun beurt zorgen voor vooroordelen en ongelijke behandeling. Het zich enkel focussen op etniciteit, zorgt in feite voor een miskennis van de volledige identiteit van een persoon. Etniciteit is slechts een *deel* van de identiteit van een persoon. Het is niet de bedoeling om te vervallen in culturalisme: het reduceren van een persoon tot zijn cultuur. Bovendien is cultuur geen statisch gegeven met enkel vaste eigenschappen. Binnen alle culturen zijn er nog steeds individuen. Een individu is meer dan zijn cultuur, etniciteit en afkomst.⁴¹ Een brede kijk op mensen, op verschillen en gelijkenissen is hier wenselijk.

³⁶ KRUIPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE, *Lexicon. Een overzicht...*, op.cit.

³⁷ Vrij naar: Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ Vrij naar: PEETSMA, T., en BLOCK, H., op. cit., blz. 7.

⁴⁰ Vrij naar: NICAISE, I., en DESMEDT, E., *Gelijke kansen op school: het kan! Zestien sporen voor praktijk en beleid*. Mechelen, Plantyn, 2009, blz. 285-287.

⁴¹ Vrij naar: Ibid.

Francky Maiheu (deSOM): "Het is altijd heel gevaarlijk om te zeggen: die cultuur dit en die cultuur dat. Binnen de cultuur is ieder mens uniek en ieder mens bekijkt de zaken voor een stukje anders. Iedereen heeft wel zijn eigen achtergrond, zijn eigen ervaring en zijn eigen referentiekader..."⁴²

Vandaag de dag gaat het om het leren omgaan met diversiteit. Cultuur wordt een dynamisch gegeven. Er is sprake van een diversiteit over de gehele samenleving.⁴³ Bovendien omvat diversiteit meer dan het behoren tot verschillende culturele groepen. Er bestaan nog vele andere vormen van diversiteit: geslacht, gezinssamenstelling, sociaal-economische positie, geaardheid... Ook al deze vormen van diversiteit tellen mee.

Liese Vanderauwera (de Schoolbrug): "We willen van dat begrip 'allochtoon' een beetje af. Er wordt ook vaak gesproken over zwarte scholen, witte scholen, concentratiescholen..., maar voor ons gaat het daar niet om. Het gaat over diversiteit, daar zitten heel veel dingen in. Het gaat niet alleen over je huidskleur, of over de taal die je spreekt [...]"⁴⁴

Bovendien is er binnen een bepaalde culturele groep ook sprake van diversiteit, net omdat al die verschillende vormen van diversiteit bestaan.

Francky Maiheu (deSOM): "Dat is zo'n vraag die onze vormingswerkers vaak gesteld wordt: 'Geef mij eens een vorming over de Marokkaanse cultuur.' [...] En meestal moeten ze dan lachen, want ja, dé Marokkaan bestaat niet. Hetzelfde zoals dé Vlaming niet bestaat. Je kan dan wel een aantal dingen schetsen, maar onze vormingswerkers trachten dat een beetje open te trekken. [...] Soms is het zelfs beter dat je niet veel weet over de cultuur, omdat je dan op een meer spontane manier met die mensen kunt omgaan."⁴⁵

Binnen de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers is er een grote diversiteit waar te nemen. De ene anderstalige nieuw- of oudkomer is de andere niet. Op de basisschool is er sprake van een grote diversiteit. Er zijn grote verschillen in taal, geboorteland, gezinssamenstelling, overtuigingen (ook los van cultuur), verwachtingen, sociaal-economische posities, opleidingsniveaus,... bij de ouders en de leerlingen te onderscheiden. Eigenlijk bestaat dé schets van de doelgroep niet. Iedereen is anders, iedereen is uniek.

2.3 Het belang van een goede oriëntatie

De school en het CLB werken samen in het oriënteren van de leerlingen naar het secundair onderwijs. Via allerlei activiteiten worden leerlingen geholpen bij deze oriëntatie. In dit onderdeel omschrijf ik het belang van een goede oriëntatie. Dit situeer ik binnen het belang van onderwijs en gelijke onderwijskansen en binnen het belang van het maken van een juiste studiekeuze.

⁴² MAIHEU, F., op. cit.

⁴³ Vrij naar: NICAISE, I., en DESMEDT, E., op. cit., blz. 285-287.

⁴⁴ VANDERAUWERA, L. en AKDOGDU, S., op. cit.

⁴⁵ MAIHEU, F., op. cit.

2.3.1 Het belang van onderwijs en gelijke onderwijskansen

Onderwijs is ongetwijfeld van groot belang in onze maatschappij. Een goede kennis van het Nederlands en het behalen van een diploma zijn voor het verkrijgen van een goede job in Vlaanderen onontbeerlijk. En waar kan je nu het best de Nederlandse taal leren? Waar kan je nu het best een diploma behalen? In het onderwijs natuurlijk. In onze samenleving is het essentieel om kwalificaties en competenties te bezitten, en een geslaagde schoolloopbaan is daarvoor onmisbaar. Beschik je niet over competenties en kwalificaties, dan loop je een groot risico op sociale uitsluiting. Uiteindelijk kan je dan 'op de rand van de maatschappij' terechtkomen. Onvoldoende kwalificaties en competenties leiden tot slechtere jobs, een minder goede gezondheid, slechtere huisvesting, ... Bovendien is een degelijke schoolloopbaan erg belangrijk voor de inburgering in de maatschappij. De school is dé instelling waar kinderen als burgers leren leven met elkaar. Via de school en via het onderwijs leren ze functioneren in de maatschappij. Het onderwijs heeft een belangrijke invloed op de toekomst van leerlingen. De deelname aan onderwijs zorgt voor toegang tot de samenleving.⁴⁶

Francky Maiheu (deSOM): "Onderwijs is dé hefboom tot integratie. Scholing maakt je sterker. Het maakt je zelfredzaam. Je leert daar de Vlamingen kennen. Hoe vroeger dat je daarmee kunt in contact komen, en voor een stukje op weg kan gaan, hoe beter natuurlijk, want het is niet de bedoeling om 'subcultuurtjes' naast elkaar te creëren, maar om met elkaar te leven. En als de school erin slaagt om een afspiegeling te zijn van de maatschappij, dan is dat natuurlijk het ideale."⁴⁷

Bij sommige kinderen zijn de kansen in het onderwijs al van in het begin bedreigd. Het gaat dan bijvoorbeeld over migrantenkinderen. De school bepaalt mee of deze kinderen uit de kansarmoede geraken. Het opleidingsniveau van de ouders heeft een belangrijke invloed. Dit opleidingsniveau hangt samen met de kans op armoede en sociale uitsluiting. Wanneer het opleidingsniveau van de ouders lager is, dan is er meer kans op armoede en sociale uitsluiting, en dat heeft op zijn beurt een impact op het opleidingsniveau van de kinderen. Zo ontstaat er een vicieuze cirkel, waarbij de armoede en sociale uitsluiting als het ware steeds wordt doorgegeven, van generatie op generatie. Deze cirkel moet en kan doorbroken worden.⁴⁸ Onderwijs kan hierbij helpen, alsook het realiseren van gelijke onderwijskansen.

In 2002 ontstond het decreet Gelijke Onderwijskansen en daarmee het gelijke onderwijskansenbeleid. De bedoeling van het beleid is om alle kinderen evenveel kansen te geven om zich te ontwikkelen. Alle kinderen hebben recht op dezelfde mogelijkheden, op dezelfde kansen binnen het onderwijs. Het decreet heeft extra aandacht voor kinderen uit kansarme omgevingen. Daarmee wil het uitsluiting, sociale scheiding en discriminatie tegengaan.⁴⁹ Ondanks verschillen in cultuur, afkomst, gezin van herkomst, thuismilieu, sociaal- economische mogelijkheden, ... moeten alle leerlingen dezelfde kansen krijgen.

Francky Maiheu (deSOM): "Onderzoek heeft uitgewezen dat veel kinderen starten met ongelijkheid, en dat mag niet versterkt worden. Integendeel, dat moet opgeheven wor-

⁴⁶ Vrij naar: SIERENS, S., e.a., *Onderwijs onderweg in de immigratiesamenleving*. Gent, Academia Press, 2006, blz. 11-12.

⁴⁷ MAIHEU, F., op. cit.

⁴⁸ Vrij naar: NICAISE, I., en DESMEDT, E., op. cit., blz. 21.

⁴⁹ Vrij naar: *Gelijke onderwijskansen. Scholen maken er werk van...* Internet, (21 april 2011).

den [...]. Dat wil niet zeggen dat iedereen dokter of advocaat moet worden, maar als je de capaciteiten hebt, dan moet je ook die kansen krijgen. Het feit dat jij uit een bepaalde sociaal-economische situatie of uit een bepaalde thuissituatie komt, mag er niet voor zorgen dat jij die kansen niet krijgt.”⁵⁰

2.3.2 Het belang van het maken van een juiste studiekeuze

Een goede oriëntatie naar het secundair onderwijs is natuurlijk van essentieel belang bij het maken van een juiste studiekeuze. Daarom moet er veel aandacht zijn voor het uitbouwen van een effectieve oriëntatie. De oriëntatie heeft een enorme impact op de uiteindelijk gemaakte studiekeuze.

Liese Vanderauwera (de Schoolbrug): "Je merkt dat, als leerlingen kiezen, en niet kiezen voor hun talent, maar kiezen omdat het moet, dat dit de schoolmoeheid vaak ook vergroot en dat deze leerlingen dan uitstromen zonder hun diploma van het secundair onderwijs te behalen. Ik ga er vanuit dat als leerlingen iets doen dat ze graag doen, dat ze gemotiveerd zijn en zich inzetten en daardoor wel eindigen met een kwalificatie in het onderwijs. En als je een kwalificatie hebt, dan ga je ook gemakkelijker werk vinden, of kunnen verder studeren. [...] En wat je doet, bepaalt ook mee wat je later gaat worden. Het is dus echt wel belangrijk dat je dan iets kiest dat je graag doet."

*Salih Akdogdu (de Schoolbrug): "Om je diploma te behalen, is het ervaren van succes wel belangrijk. De situatie van de volgende zes of zeven jaar hangt meestal wel af van de studiekeuze."*⁵¹

Een goede studiekeuze is op zijn beurt van essentieel belang voor de verdere school- en onderwijsloopbaan van het kind. Niet alleen de motivatie, maar ook de succeservaringen binnen het onderwijs zijn essentieel. Wanneer een leerling iets graag doet, zal hij meer gemotiveerd zijn om ervoor te werken. Dit impliceert dat de leerling toch een studiekeuze moet maken die hem interesseert en die te maken heeft met zijn talenten en capaciteiten. Dit is belangrijk bij het vermijden van schoolmoeheid. In het ergste geval kan dit fenomeen namelijk leiden tot het niet behalen van de vereiste kwalificaties voor een goede job. Bovendien heeft de studiekeuze een belangrijke invloed op welke job de persoon in de toekomst zal uitoefenen.⁵²

*Francky Maiheu (deSOM): "Het is belangrijk om de talenten te benutten van ieder kind. En als ouder moet je daar ook eerlijk in zijn, met jezelf en met je kind. Het gaat niet over jouw ambities, maar over het talent en het geluk van het kind. Kinderen moeten wel gestimuleerd worden en te lage verwachtingen hebben is ook niet goed, maar als een kind kan studeren volgens zijn talenten, heeft het toch meer kans, denk ik, om dan later gelukkig te zijn."*⁵³

Het maken van een juiste studiekeuze kan bijdragen tot het geluk en het welbevinden van het kind. Dit lijkt vanzelfsprekend, maar dat mogen we niet vergeten! Het belangrijkste is dat het kind doet wat het graag doet.⁵⁴

⁵⁰ MAIHEU, F., op. cit.

⁵¹ VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

⁵² Vrij naar: Ibid.

⁵³ MAIHEU, F., op. cit.

⁵⁴ Vrij naar: Ibid.

2.4 Het eerste onthaal op school

Het allereerste onthaal van de leerling en de ouders op school is een erg belangrijk moment. De ouders en de leerling worden uitgenodigd voor een rondleiding op school. Zo leren ze de school wat beter kennen. Bij sommige ouders gaat er hiervoor een tolk mee (van bijvoorbeeld deSOM). Daarna kunnen de ouders beslissen of ze het zien zitten om hun kind op de school in te schrijven.⁵⁵

De ouders schrijven het kind in tijdens het inschrijvingsmoment. Op dit moment ligt de focus vooral op het in orde brengen van de administratie.⁵⁶

2.5 De huidige oriëntatie naar het secundair onderwijs

De huidige oriëntatie naar het secundair onderwijs verloopt volgens een aantal stappen. Er is min of meer sprake van een vast stramien. Ik schets beknopt het verloop van de oriëntatie. Ik analyseer twee activiteiten binnen deze procedure aan de hand van de dimensies van ouderbetrokkenheid. Hierbij gaat het over de infoavond voor de ouders rond het secundair onderwijs en over het oudercontact.

2.5.1 De oriëntatieprocedure op de basisschool

Aan het begin van de oriëntatieprocedure komt de maatschappelijk werker van het CLB naar de klas. De leerlingen krijgen dan informatie over de structuur van het secundair onderwijs en over de verschillende studierichtingen die bestaan. Dit gebeurt op een interactieve manier.

Doorheen twee volledige schooljaren (het vijfde en het zesde leerjaar) werkt de leerkracht met zijn leerlingen rond het ontdekken van persoonlijke talenten via allerlei opdrachten. Het ontdekken van de specifieke talenten bij ieder kind draagt bij tot het maken van een juiste studiekeuze. De leerkracht organiseert dan een thema-avond voor de ouders. Op deze avond wordt er met de ouders en de leerlingen samen gewerkt rond talenten. Het werken rond talenten en de bijeenkomst voor de ouders en de leerlingen zijn geïnspireerd op de werkwijze van de Schoolbrug, een organisatie binnen het onderwijsopbouwwerk in Antwerpen. De leerkracht baseert zich op de methodiekoffert die deze organisatie ontwikkelde.⁵⁷

Vervolgens is er een tweede infoavond voor ouders. Op deze avond krijgen de ouders uitleg over de structuur van het secundair onderwijs en over de verschillende studierichtingen. De maatschappelijk werker van het CLB begeleidt deze bijeenkomst en geeft heel wat informatie. Ook de leerlingen mogen aanwezig zijn op deze avond.

Na deze verschillende activiteiten, is er een multidisciplinair overleg (MDO). Op dit overleg zijn de leerkracht, de maatschappelijk werker van het CLB, de zorgcoördinator en eventueel de directeur aanwezig. School en CLB bepalen samen welke studiekeuze het beste past bij de capaciteiten en de talenten van de leerling. Op basis daarvan geven ze advies aan de leerling en aan de ouders rond de studiekeuze.

⁵⁵ Vrij naar: LEERKRACHT, (leerkracht derde graadsklas in de basisschool), *Mondelinge mededeling*, via interview, d.d. 18 maart 2011.

⁵⁶ Vrij naar: MAATSCHAPPELIJK WERKER, (maatschappelijk werker in het CLB), *Mondelinge mededeling*, via informeel gesprek, d.d. 30 april 2011.

⁵⁷ Vrij naar: MAATSCHAPPELIJK WERKER, (maatschappelijk werker in het CLB), *Mondelinge mededeling*, via informeel gesprek, d.d. 14 februari 2011.

Ten slotte worden de ouders uitgenodigd op het oudercontact. Tijdens het oudercontact bespreekt de leerkracht het rapport van de leerling en deelt hij het studiekeuzeadvies mee aan de ouders. Bij sommige oudercontacten is de maatschappelijk werker van het CLB aanwezig om de leerkracht te ondersteunen.

2.5.2 Enkele extra initiatieven binnen de oriëntatieprocedure

De basisschool nam al enkele extra initiatieven om de oriëntatieprocedure naar het secundair onderwijs te verbeteren en om ervoor te zorgen dat de leerlingen een juiste studiekeuze maken. Ik toon dit aan via enkele voorbeelden.

Eerst en vooral werkt de school met graadklassen. Dit wil zeggen dat de leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar in dezelfde klas zitten. De leerkracht werkt zowel met de vijfdejaars als de zesdejaars aan het ontdekken van hun talenten. Dit betekent dat de leerlingen zich al gedurende twee schooljaren actief bezighouden met hun studiekeuze. Bovendien krijgen ze informatie rond de structuur van het secundair onderwijs en rond de studierichtingen twee keer. Zo krijgen de leerlingen meer tijd om een goed zicht te krijgen op hun talenten en om de aangeboden informatie beter te begrijpen.⁵⁸

Daarnaast houden de leerlingen met behulp van de leerkracht een soort 'zorgmap' bij, waarin onder andere de schoolse resultaten bijgehouden worden voor verschillende vakken. Door onder andere deze resultaten neer te schrijven, staan de leerlingen meer stil bij wat ze goed en wat ze minder goed kunnen. De leerlingen worden zich zo bewuster van de verschillende talenten die ze hebben. Deze 'zorgmap' is toch vrij effectief en zorgt voor meer inzicht.⁵⁹

Doorheen het schooljaar werkt de leerkracht rond verschillende beroepen. Zo komen er bijvoorbeeld gastsprekers in de klas. Deze mensen vertellen dan over wat hun beroep eigenlijk inhoudt. Dit maakt de beroepenwereld veel levendiger voor de leerlingen. Daarnaast organiseert de school bezoeken aan enkele scholen binnen het secundair onderwijs. De leerkracht biedt aan sommige ouders aan om samen met hen een school te bezoeken. Zo ondersteunt hij de ouders. Dit is erg positief.

Er werden afzonderlijke afspraken gemaakt met ouders die we niet bereikten via het oudercontact (afspraak op de school zelf of een huisbezoek).

2.5.3 Inspelen op de betrokkenheid van ouders op school

In welke mate spelen de school en het CLB samen al in op de betrokkenheid van de ouders bij de georganiseerde activiteiten binnen de oriëntatieprocedure? Om deze vraag te beantwoorden, is het noodzakelijk om een analyse te maken van de verschillende activiteiten die georganiseerd worden. Zelf heb ik niet alle oudermomenten meegemaakt. Daarom maak ik een analyse van twee activiteiten die ik zelf bijwoonde en waarin ik zelf participeerde. Op deze manier krijg ik al een beter zicht op de wijze waarop de school en het CLB inspelen op de betrokkenheid van ouders.

Infoavond voor ouders

Speelde de infoavond in op de *kennisdimensie* bij de ouders? Via het infomoment leren de ouders meer over de structuur van het secundair onderwijs en over de verschillende

⁵⁸ Vrij naar: LEERKRACHT, op. cit.

⁵⁹ Vrij naar: Ibid.

studierichtingen, over wat er belangrijk is bij het maken van een studiekeuze en het kiezen van een school, over hoe er nog tewerk zal gegaan worden (zo vermeldde de maatschappelijk werker bijvoorbeeld dat er nog een oudercontact zou zijn), ... De ouders kregen bovendien enkele kanalen aangeboden, waarvan ze gebruik kunnen maken voor het verzamelen van meer informatie. De maatschappelijk werker vertelde over de website en had een aantal folders mee over verschillende scholen. De ouders kregen de kans om deze folders in te kijken. Daarnaast gaf de maatschappelijk werker nog wat extra uitleg over het CLB. Hij benadrukte dat het zeker en vast mogelijk is om het CLB te contacteren in geval van bijkomende problemen of vragen. Ook benadrukte hij dat ook de leerkracht daarvoor zeker mag aangesproken worden. Op een minder goede kennis van het Nederlands werd er minder ingespeeld, er was geen tolk aanwezig.

Speelt deze activiteit in op de *emotionele dimensie*? Krijgen de ouders een beter gevoel tegenover de school en/of het onderwijs? De maatschappelijk werker verwelkomde de ouders op een heel warme en vriendelijke manier. Hij leidde de infoavond mooi in. Daarnaast zorgde hij voor positieve bekrachtiging: hij vertelde hoe tevreden hij was met de opkomst van de ouders. Op de infoavond probeerden we interactief te werken. Dit wijst er op dat we openstaan voor wat de ouders denken of te zeggen hebben. Veel werd er echter niet gezegd. Dit kan aan verschillende zaken te wijten zijn: onvoldoende talenkennis, een te weinig interactieve manier van werken, te weinig aanpassing aan het doelpubliek, ... Normaalgezien waren we nog van plan om met enkele extra foto's te werken bij het voorstellen van de verschillende studierichtingen, hier was echter geen tijd meer voor, wat wel jammer was.

Na het infomoment kregen de ouders een drankje en een hapje. Zo kregen de ouders de gelegenheid om na te praten. De ouders voelden zich misschien meer op hun gemak, waardoor ze sneller een vraag stelden aan de maatschappelijk werker of aan de leerkracht. Bovendien kregen de ouders zo de mogelijkheid om individueel een vraag te stellen, wat zorgt voor een lagere drempel.

Tijdens het infomoment zaten de ouders in een kring. Hierdoor komt het oudermoment misschien wat minder formeel over. Er werd bovendien niet gewerkt met een powerpoint. Daarnaast waren ook enkele kinderen aanwezig. Dit kan eveneens zorgen voor een lagere drempel: de kinderen kunnen mee vertalen, de ouders voelen zich beter in het bijzijn van de kinderen... We maakten gebruik van eenvoudige taal en probeerden een aantal zaken visueel voor te stellen. Door ons aan te passen aan de ouders, voelden de ouders zich misschien wat meer op hun gemak.

Hoe werd er ingespeeld op de *rationele dimensie*? Werd er rekening gehouden met een mogelijke kosten- batenanalyse bij de ouders? Gedurende het infomoment vermeldde de maatschappelijk werker wel het belang van een goede studiekeuze, maar zo sterk werd deze niet benadrukt. Misschien zou ook het belang van een goede onderwijsloopbaan en van het bezitten van een diploma benadrukt moeten worden. Wanneer de ouders het belang inzien van een goede studiekeuze en van het behalen van een diploma, zullen ze misschien meer baat zien in het samen met het kind zoeken naar een juiste studiekeuze. Zo zijn ze misschien meer gemotiveerd om ook andere activiteiten bij te wonen.

Speelden we in op de mogelijke 'kosten' van ouders bij het bijwonen van de activiteit? De ouders moesten zelf op school proberen te geraken, ze werden niet opgehaald. De afstand, het vervoer zijn belangrijke kosten voor ouders. We speelden er echter niet op in. Er was geen kinderopvang. De kinderen mochten wel meekomen naar het infomoment. Voor sommige ouders is het spreken en begrijpen van het Nederlands een kost.

Er was echter geen tolk aanwezig om de zaken te vertalen. Wel probeerden we de structuur van het secundair onderwijs visueel voor te stellen, zo konden de ouders toch aan de hand van het visuele de zaken wat beter begrijpen. Het infomoment vond maar op één moment plaats. Dit terwijl sommige ouders misschien niet konden, of misschien liever op een ander tijdstip zouden gekomen zijn.

Speelde het oudermoment in op de *overtuigingsdimensie*? Tijdens de activiteit speelden we niet zo veel in op de overtuiging van de ouders. Misschien moesten we wat explicie-ter benadrukken hoe belangrijk de ouders wel zijn binnen de oriëntatie naar het secundair onderwijs. Misschien zijn enkele ouders er nog van overtuigd dat enkel de school moet kiezen welke studiekeuze hun kind volgend jaar moet volgen. Het is dan ook belangrijk om extra te benadrukken dat de ouders een essentiële rol spelen. Zo zijn ze misschien nog meer gemotiveerd om aan de volgende ouderactiviteiten deel te nemen. We probeerden wel de boodschap te geven aan de ouders dat ze een inbreng mochten hebben. Dit bijvoorbeeld via het stellen van vragen tijdens het infomoment.

Speelden we in op het 'zich competent voelen' van de ouders via de activiteit, op de *competentiedimensie*? Sommige ouders voelen zich misschien minder competent, omdat ze niet zo goed Nederlands spreken. Tijdens het infomoment speelden we daar een beetje op in via het visueel voorstellen van enkele delen van de informatie. Er was geen tolk aanwezig, dus vertalen was niet mogelijk. Door de gebrekkige kennis van de Nederlandse taal kunnen de ouders zich minder competent voelen bij het studiekeuzeprocess. Misschien zorgde een beperkte kennis van de taal er wel voor dat sommige ouders niet kwamen naar de activiteit. Het viel me bovendien op dat de ouders niet veel vertelden, wanneer ik ze enkele vragen stelde. Misschien durfden de ouders hun mening niet verkondigen of voelden ze zich daarvoor niet competent genoeg. Er is voor de ouders misschien een erg grote drempel bij het spreken voor een groep. Binnen de competentiedimensie is het net belangrijk om de ouders ervan te overtuigen dat ze wel competent zijn. Een gebrekkige kennis van het Nederlands impliceert niet automatisch het 'niet competent zijn' van de ouder.

Speelden we ten slotte in op de *gedrags- en tijdsdimensie*? Het is essentieel om de ouders er al op voorhand van te overtuigen dat hun aanwezigheid op de verschillende oudermomenten belangrijk is. Dit niet enkel via een (aangepaste) brief, maar ook mondeling. De ouders hiervan overtuigen wordt nog niet voldoende benadrukt in het oriëntatieproces. Er is meer aandacht voor nodig. Wanneer we de ouders meer overtuigen, zullen de ouders meer gebruik maken van de verschillende mogelijkheden die er zijn tot betrokkenheid en zullen ze misschien meer bereid zijn om tijd te spenderen aan de oriëntatie van hun kind. De maatschappelijk werker benadrukte wel hoe positief hij het vond dat de ouders aanwezig waren. Dit motiveert de ouders om bij de volgende activiteiten ook aanwezig te zijn. Natuurlijk zorgt het organiseren van oudermomenten er sowieso voor dat de ouders meer tijd spenderen aan de studiekeuze van hun kind (als ze dan komen).

Het oudercontact

Speelden we bij het oudercontact voldoende in op de *kennisdimensie*? Tijdens de meeste oudercontacten was de maatschappelijk werker aanwezig. Zo was het mogelijk om de ouders nog verder te informeren over de verschillende mogelijke scholen en studierichtingen binnen het secundair onderwijs. De leerkracht kan al heel wat informatie geven, maar voor erg specifieke vragen is het belangrijk dat de maatschappelijk werker

van het CLB erbij is. Op een minder goede kennis van het Nederlands werd er wel ingespeeld, want bij sommige ouders was er een tolk aanwezig. Zo waren deze ouders toch in staat om het meeste te begrijpen qua taal. De maatschappelijk werker was helaas niet aanwezig op alle contacten met de ouders.

Was er aandacht voor de *emotionele dimensie*, voelden de ouders zich goed tijdens het oudercontact en op de school? De leerkracht verwelkomde de ouders vriendelijk. Wanneer de ouders echter gingen zitten, begon de leerkracht meteen met het overlopen van de punten op het rapport. De ouders werden niet positief bekrachtigd in hun aanwezigheid, terwijl dit toch wel belangrijk is. Er was tussendoor wel een beetje ruimte voor een informele babbel en voor een grapje, wat positief is, maar misschien zou dit beter in het begin van het gesprek gebeuren, om zo de ouders meer op hun gemak te stellen. De ouders werden in de klas van hun kind onthaald, waardoor de ouders zich misschien meer op hun gemak voelden (een vertrouwde plaats). De sfeer was niet te formeel.

Hoe werd er ingespeeld op de *rationele dimensie*? Werd er rekening gehouden met een mogelijke kosten- batenanalyse van de ouders? De ouders die het oudercontact bijwoonden, zagen zeker voordelen in hun komst. Ze werden echter niet bekrachtigd in het belang van hun aanwezigheid, en dit is wel jammer. Werd er ingespeeld op enkele kosten voor de ouders? Het spreken van het Nederlands is voor sommige ouders een grote kost. Daarom waren er enkele tolken voorzien. De ouders moesten zelf naar school komen, ze werden niet opgehaald. Er was geen kinderopvang voorzien, wel was het mogelijk om de kinderen mee te nemen naar het oudercontact.

Speelden we in op de *overtuigingsdimensie*? Tijdens het vorige oudermoment zei de maatschappelijk werker dat het erg belangrijk is om te komen naar het oudercontact. Hiermee probeerde hij de ouders te overtuigen. Tijdens het oudercontact werden de ouders niet bekrachtigd in hun aanwezigheid. Dit terwijl positieve bekrachtiging ervoor kan zorgen dat de ouders meer overtuigd zijn van het belang van hun komst. Hoe meer ze daarvan overtuigd zijn, hoe meer baat ze zien in het participeren aan (toekomstige) oudermomenten.

Zorgden we ervoor dat de ouders zich competentier voelden in hun rol binnen de oriëntatie naar het secundair onderwijs (*competentiedimensie*)? Bij sommige contacten met ouders was er een tolk aanwezig. Doordat deze ouders konden communiceren in hun eigen taal, voelden ze zich waarschijnlijk wel competentier. Via de tolk speelden we dus al sterk in op de competentiedimensie. Natuurlijk wil dit niet meteen zeggen dat de ouders zich hiermee ook competentier voelden in hun ondersteuning van hun kind bij het maken van een studiekeuze.

En de *gedrags- en tijdsdimensie*? Via het organiseren van het oudercontact, zorgden we ervoor dat de ouders meer aandacht en meer tijd besteedden aan het ondersteunen van hun kind in het maken van een juiste studiekeuze. Ook de uitnodiging van de ouders had een invloed op de gedrags- en tijdsdimensie.

Conclusie

Bij beide activiteiten valt het op dat we vooral ingespeeld hebben op de kennisdimensie en de emotionele dimensie. Ook de gedrags- en tijdsdimensie kreeg aandacht, in die zin dat het organiseren van een activiteit er ook voor zorgt dat de ouders meer aan-

dacht en tijd kunnen spenderen aan de oriëntatie naar het secundair onderwijs. Natuurlijk moeten deze dimensies blijvende aandacht krijgen.

Er is meer aandacht nodig voor de rationele dimensie, de overtuigingsdimensie en de competentiedimensie. Door meer op deze dimensies in te spelen, kunnen het CLB en de school samen zorgen voor een grotere ouderbetrokkenheid binnen het oriëntatieproces. Over het algemeen is het erg belangrijk om bij alle activiteiten in te spelen op de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid. Het analyseren van de verschillende oudermomenten, via deze dimensies, is hierbij essentieel. Zo krijgen de school en het CLB een beter zicht op hoe ze de betrokkenheid van de ouders op de school nog kunnen verhogen.

2.5.4 En de betrokkenheid van de school op de ouders?

Ook de betrokkenheid van de school op de ouders verdient aandacht. In welke mate is de school (leerkracht, zorgcoördinator, directie...) betrokken op de ouders binnen de oriëntatie naar het secundair onderwijs? Ik bespreek deze betrokkenheid beknopt, want eigenlijk kan enkel vooral de school zelf deze analyse maken, in samenwerking met de maatschappelijk werker van het CLB.

Weet de school veel over de ouders (*kennisdimensie*)? Het onthaal van de ouders op de school en de verschillende ouderactiviteiten zijn ideale momenten om meer te weten te komen over de ouders: waar komen ze vandaan? Waarom kwamen ze naar België? Hoe is de sociaal- economische situatie? Welke taal spreken ze? Hoe denken de ouders over onderwijs? ... De school is in een bepaalde mate wel op de hoogte van de situatie van de ouders, maar het kan toch belangrijk zijn om nog meer kennis te verzamelen. Dit kan bijvoorbeeld ook via de verschillende ouderactiviteiten gebeuren. Tijdens de activiteiten kunnen de leerkracht en de maatschappelijk werker de ouders beter leren kennen.

Hoe staat de school tegenover de ouders? Welke gevoelens hebben ze bij de ouders (*emotionele dimensie*)? Tijdens de activiteiten valt het op dat de leerkracht en de maatschappelijk werker toch wel openstaan voor alle ouders en voor wat zij te zeggen hebben. De ouders worden bovendien altijd vriendelijk onthaald.

Ook de school maakt een kosten- batenanalyse (*rationele dimensie*). Hoe meer baat de school ziet bij het betrekken van de ouders, hoe meer deze bereid is om daar kosten voor te maken. De leerkracht en de maatschappelijk werker besteden al heel wat tijd aan de realisatie van een goed verloop van de oriëntatieprocedure.

Zijn de school en het CLB ervan overtuigd dat ouderbetrokkenheid erg belangrijk is (*overtuigingsdimensie*)? Ik denk dat deze overtuiging zeker speelt bij de leerkracht en de maatschappelijk werker van het CLB. Natuurlijk is het belangrijk dat de school in zijn geheel ervan overtuigd is dat ouders een onmisbare partij zijn in de oriëntatie naar het secundair onderwijs.

Voelen de school en het CLB zich competent in het realiseren van ouderbetrokkenheid en in het betrekken van ouders (*competentiedimensie*)? De school op zich heeft eigenlijk al heel wat expertise opgebouwd in het omgaan met de doelgroep, maar voelt ze zich ook competent in het betrekken met de ouders? Voelen de leerkracht en de maat-

schappelijk werker zich competent? Ervaring in het werkveld speelt hierbij een grote rol.

Ondernemen de school en het CLB al enkele acties om de ouderbetrokkenheid te verhogen (*gedragdimensie*)? De leerkracht en de maatschappelijk werker werken echt wel aan de ouderbetrokkenheid. Er wordt toch al actie ondernomen. Bovendien besteden de leerkracht en de maatschappelijk werker al redelijk wat tijd aan het proberen verhogen van de ouderbetrokkenheid (*tijdsdimensie*).

Ook het analyseren van de betrokkenheid van de school op de ouders, via de dimensies, is uitermate belangrijk. Zo weten de school en het CLB beter op welke dimensies ze nog meer moeten inspelen in het realiseren van meer betrokkenheid.

2.6 Besluit

Dé omschrijving van de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers bestaat niet. Er zijn verschillende begrippen waarbinnen de doelgroep 'past'. Deze begrippen kunnen elkaar overlappen. Bovendien is het belangrijk om zich niet te focussen op etniciteit, maar wel op diversiteit. Diversiteit omvat meer dan enkel de cultuur en het geboorteland van een persoon. Er zijn verschillende vormen van diversiteit: sociaal- economische situatie, gezinssamenstelling, verschillende overtuigingen hebben, ... Ook binnen de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers is er sprake van een grote diversiteit. Een juiste oriëntatie naar het secundair onderwijs is uitermate belangrijk voor een leerling. Het belang van een kwaliteitsvolle oriëntatieprocedure is te kaderen in het belang van het onderwijs en van gelijke onderwijskansen. Eerst en vooral is onderwijs dé hefboom tot integratie en tot inburgering. Het onderwijs is de toegangspoort tot onze samenleving. Via het onderwijs zijn de leerlingen in staat om de nodige kwalificaties en competenties te behalen die nodig zijn om deel te nemen aan onze samenleving. Het bezitten van kwalificaties en competenties gaat sociale uitsluiting tegen. Het belang van een goede oriëntatieprocedure is ook te kaderen binnen het belang van gelijke onderwijskansen. Het laat de leerling toe om een studierichting te kiezen, naargelang zijn capaciteiten en talenten. Ondanks een andere thuissituatie, een andere herkomst, het behoren tot een andere cultuur, ... moet de leerling toch evenveel kansen krijgen zoals elke andere leerling. Bovendien is een goede oriëntatieprocedure essentieel bij het maken van een juiste studiekeuze. Een juiste studiekeuze kan voor meer motivatie bij de leerling zorgen, kan voor meer succeservaringen zorgen, kan schoolmoeheid tegengaan en draagt bij tot het welbevinden van de leerling. Het is erg belangrijk dat de leerling kiest voor iets wat hij graag doet.

Het allereerste onthaal van de leerling en de ouders op school is uitermate belangrijk. Bij de inschrijving van de leerling ligt de focus echter jammer genoeg op het in orde brengen van de administratie. Binnen de school is er al sprake van een min of meer vaste oriëntatieprocedure. Deze procedure bestaat uit een aantal vastgelegde activiteiten. Daarnaast levert de school nog een aantal extra inspanningen om de ouderbetrokkenheid binnen de oriëntatie te verhogen en om de oriëntatieprocedure te verbeteren.

Om de ouderbetrokkenheid binnen het oriëntatieproces te vergroten, moeten de school en het CLB een zicht krijgen op de betrokkenheid van de ouders op de school, alsook op de betrokkenheid van de school op de ouders. Daarom is het bijvoorbeeld nuttig om een aantal huidige activiteiten te analyseren via het werkkader ouderbetrokkenheid. Op basis van deze analyses kan er beter gewerkt worden aan ouderbetrokkenheid.

HOOFDSTUK 3: Op weg naar meer betrokkenheid

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk probeer ik een antwoord te geven op de vraag: hoe verhogen we samen, als school en als CLB, de ouderbetrokkenheid?

Eerst beschrijf ik enkele algemene aandachtspunten, die volgens mij belangrijk zijn binnen het gehele proces van de verhoging van de ouderbetrokkenheid. Met deze algemene uitgangspunten moeten de school en het CLB steeds blijven rekening houden.

Daarna stel ik een stappenplan op. Dit is gericht op de praktijk. De school kan, met ondersteuning van het CLB, de verschillende stappen doorlopen. Het uiteindelijke doel van het stappenplan is het bereiken van een hogere ouderbetrokkenheid op school. Ik som de verschillende stappen op en geef er steeds wat uitleg bij.

Ik doe daarenboven enkele suggesties voor het verhogen van de ouderbetrokkenheid binnen enkele activiteiten. Ik spreek hierbij over het eerste onthaal van de leerling en over huisbezoeken. Ten slotte illustreer ik een stap uit het stappenplan: het plannen van concrete actie aan de hand van de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid.

3.2 Algemene aandachtspunten

3.2.1 Procesmatig / trajectmatig werken

Het verwezenlijken van een hogere ouderbetrokkenheid lukt niet zomaar. Een eenmalige actie is niet voldoende om de betrokkenheid te vergroten. Er is steeds sprake van een *proces*.⁶⁰ De school en het CLB moeten samen op weg gaan en samen hun doelen waarmaken.

Het verhogen van de betrokkenheid gebeurt procesmatig. Steeds moet er aandacht zijn voor evaluatie en bijsturing. Alleen zo kunnen het CLB en de school samen op weg gaan naar een grotere betrokkenheid. Er is sprake van een traject dat de school, met de ondersteuning van het CLB, moet afleggen. Het is daarbij ook belangrijk dat de ouders betrokken worden in het proces, in het traject.

*Liese Vanderauwera (de Schoolbrug): "Ik denk dat het belangrijk is dat we beseffen dat één inspanning leveren, om de ouders één keer tijdens een schooljaar te vragen, dat dit te weinig is. Je moet ouders echt wel meerdere keren zien. Je moet met de ouders echt een traject afleggen."*⁶¹

3.2.2 Multidimensioneel

Doorheen het proces moeten de school en het CLB steeds rekening blijven houden met de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid. Op deze manier kijken ze multidimensioneel. Deze dimensies gelden in beide richtingen: de betrokkenheid van ouders op de school en de betrokkenheid van de school op de ouders.

⁶⁰ Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

⁶¹ VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

3.2.3 Niet uitgaan van evidenties

Voor de school en het CLB zijn heel wat zaken eigenlijk evident. Soms zijn bepaalde activiteiten, gebeurtenissen, begrippen, ... zodanig evident, dat we er niet meer aan denken dat ouders deze zaken net niet evident vinden. Het is belangrijk om daarvoor aandacht te hebben. De school en het CLB moeten zo weinig mogelijk uitgaan van evidenties.⁶²

Marlies De Cock (M'Bote): "Bijvoorbeeld een oudercontact. Waarom? Wat is dat? Je weet niet hoe die mensen daarnaar kijken hé. Een juf die gaat zeggen hoe het is met mijn kind? Waarom? [...] Je moet je eens voorstellen dat jij in een ander land komt, en er wordt dan iets georganiseerd dat je nog nooit gezien hebt. [...] Nu gaan we ervanuit dat een oudercontact de doodnormaalste zaak van de wereld is. Ja, voor ons! Maar het is niet evident."⁶³

Salih Akdogdu (de Schoolbrug): "Je moet bijvoorbeeld niet denken dat er in elk land een schoolagenda bestaat."⁶⁴

3.2.4 Drempelverlagend werken

Er moet steeds aandacht zijn voor mogelijke drempels voor de ouders op school. Het is belangrijk om al deze mogelijke drempels aan te pakken. Ouders moeten bovendien drempels overwinnen. Zelfs via het aanpassen van heel kleine dingen, kunnen de school en het CLB drempelverlagend werken.⁶⁵ Het gevolg is dan dat de ouders minder drempels ervaren, en misschien daardoor een hogere betrokkenheid vertonen op school.

3.2.5 Het betrekken van de doelgroep

Om een hogere ouderbetrokkenheid te realiseren, is het belangrijk om de doelgroep, de anderstalige ouders, te betrekken. Er moet aandacht zijn voor hun behoeften, hun noden, hun ideeën, hun ervaringen, hun voorkeuren, hun beleving, hun inbreng, ... Dit is belangrijk doorheen het gehele proces naar een hogere ouderbetrokkenheid.

3.2.6 Op maat werken

Er moet steeds op maat gewerkt worden van de school en van de ouders. Wat is haalbaar voor de school? Wat ziet de school zitten? Welke maatregelen verkiest de school? Enkel zo is het schoolteam gemotiveerd en bereid tot verandering. Daarnaast moet er op maat gewerkt worden van de ouders. Wat willen de ouders? Welke inspanningen willen zij leveren? Wat vinden zij haalbaar? Welke activiteiten verkiezen zij?⁶⁶

⁶² Vrij naar: VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

⁶³ DE COCK, M., (pedagogisch medewerker M'Bote en kinderrechten), *Mondelinge mededeling*, via interview, d.d. 26 april 2011.

⁶⁴ VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

⁶⁵ Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

⁶⁶ Vrij naar: BOERAEVE, A., op. cit.

*Ann Boeraeve (Kruispunt Migratie – Integratie): "Je differentieert al voor de kinderen, het is nu tijd om ook voor de ouders te differentiëren."*⁶⁷

3.2.7 Bereikbaar en aanspreekbaar zijn

Als school en als CLB is het belangrijk om bereikbaar te zijn voor de ouders. Zo krijgen de ouders het gevoel dat ze welkom zijn, dat ze iets mogen vragen, dat ze mogen contact opnemen... Niet enkel het formele contact, maar ook de informele contactmomenten en het persoonlijk contact zijn cruciaal.⁶⁸

3.2.8 Aandacht voor communicatie

Ten slotte moeten de school en het CLB aandacht hebben voor de communicatie met de ouders. Hoe kunnen ze de ouders beter bereiken? Hoe kunnen ze het beste communiceren met de ouders? Het is belangrijk om creatief te zijn in het zoeken van contact met de ouders. Tijdens de afgenomen interviews, kwamen allerlei praktische tips over het communiceren en het contact met anderstalige ouders aan bod.⁶⁹

3.3 Een stappenplan naar een hogere ouderbetrokkenheid

Tijdens mijn stageperiode merkte ik dat de maatschappelijk werker en de leerkracht samen al heel wat stappen ondernamen om de ouders meer te betrekken binnen de activiteiten. Mijn indruk was wel dat het vooral 'los uitproberen' was. Volgens mij zou het werken op een meer gestructureerde manier meer resultaat kunnen opleveren. Daarom stel ik een stappenplan op. Dit stappenplan kan de school en het CLB helpen bij het procesmatig realiseren van een hogere ouderbetrokkenheid op school. Ik geef een overzicht van de verschillende stappen en geef er steeds uitleg bij. Ik omschrijf daarbij de rol van het CLB. Het stappenplan kan voor de oriëntatie naar het secundair onderwijs gebruikt worden, maar ook voor de algemene verhoging van de ouderbetrokkenheid. In bijlage is er een visuele voorstelling van het stappenplan te vinden.⁷⁰

3.3.1 Het creëren van een draagvlak

De eerste stap is het werken aan de *motivatie* op school. De verschillende partijen (zoals de leerkracht, de directie, de zorgleerkracht...) moeten bereid zijn om te veranderen en om extra inspanningen te leveren voor de ouderbetrokkenheid. Hierbij is het belangrijk dat het gehele schoolteam mee is en achter het idee staat. Eén persoon alleen kan de hogere ouderbetrokkenheid niet realiseren. Het is belangrijk om toch enkele mensen te vinden die echt gemotiveerd zijn om te werken aan de ouderbetrokkenheid. Deze mensen kunnen anderen dan meetrokken en verder motiveren. Dit is niet evident en niet vanzelfsprekend. Een hogere ouderbetrokkenheid realiseren lukt niet in één dag.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

Vrij naar: VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

⁶⁹ Zie: Bijlage 1: Praktische tips voor communicatie en contact met anderstalige ouders.

⁷⁰ Zie: Bijlage 2: Visuele voorstelling van het stappenplan.

Het vraagt veel werk. Bovendien moet de school nog heel wat andere zaken organiseren. De school moet klaar zijn om te werken aan de ouderbetrokkenheid.⁷¹

Het is belangrijk dat de school (de leerkracht, de directie, de zorgleerkracht...) ondersteund wordt. Dit is een belangrijke taak van het CLB. Zo kan de maatschappelijk werker, samen met enkele gemotiveerde mensen op school, werken aan de motivatie van de anderen. In het begin van het proces is het belangrijk om het gehele schoolteam samen te krijgen. Dit kan bijvoorbeeld via het organiseren van een personeelsvergadering. In deze bijeenkomst kan er gewerkt worden aan de motivatie en de overtuiging van het gehele schoolteam (*overtuigingsdimensie!*). Het is dan de taak van de maatschappelijk werker (eventueel in samenwerking met anderen) om enkele zaken duidelijk te maken: de bedoeling van de samenwerking, de doelstellingen van het 'project', de termijn waarop iets gerealiseerd kan worden, de praktische kant... Het is belangrijk om realistisch te blijven. De maatschappelijk werker moet de anderen duidelijk maken dat het verhogen van de ouderbetrokkenheid toch veel tijd en moeite vraagt. Hij moet het schoolteam wel ervan overtuigen dat, ondanks het werk, het de moeite is om meer ouderbetrokkenheid te realiseren. Het werk loont op lange termijn. Er moet sprake zijn van een *breed draagvlak*.⁷² Het werken aan de motivatie blijft doorheen het proces belangrijk. Het benoemen van kleine successen kan daarbij al helpen.⁷³

Opmerking: wanneer we deze stap toepassen op de oriëntatie naar het secundair onderwijs, dan kan het volstaan om enkel de 'relevante' personen samen te krijgen.

3.3.2 Een gemeenschappelijke visie ontwikkelen

De volgende stap is het ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie. Dit is niet evident. Binnen een team zijn er namelijk heel wat verschillende meningen aanwezig. Het is niet gemakkelijk om iedereen op één lijn te krijgen. Het gaat in deze stap over het ontwikkelen van een specifieke gedragen visie op *ouderbetrokkenheid*.⁷⁴ Binnen de visie moet het schoolteam een antwoord formuleren op de volgende vragen:

- *Wat is voor ons ouderbetrokkenheid?* Hoe definiëren we het begrip? Voor de ene is ouderbetrokkenheid iets anders dan voor de andere;
- *Wat is voor ons het belang van ouderbetrokkenheid? Wat is de meerwaarde van ouderbetrokkenheid?*
- *Wanneer is ouderbetrokkenheid voor ons gerealiseerd?* Hierbij kan het team zich baseren op het werkkader ouderbetrokkenheid.

Het is belangrijk om een duidelijke visie te formuleren. Hoewel het gaat over de schoolvisie, kan het CLB toch een ondersteunende taak opnemen bij de ontwikkeling ervan. Het CLB kan kritisch staan tegenover de visie, kan enkele aandachtspunten formuleren en kan enkele essentiële inzichten binnen brengen, waar de school dan nog verder over kan nadenken: ouders als volwaardige partners, diversiteit als een meerwaarde, school én ouders als belangrijke partijen...⁷⁵

⁷¹ Vrij naar: VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

⁷² Vrij naar: Ibid.

⁷³ Vrij naar: VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

⁷⁴ Vrij naar: Ibid.

⁷⁵ Vrij naar: VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

3.3.3 De huidige situatie in kaart brengen

Na het ontwikkelen van een visie is het belangrijk om de huidige ouderbetrokkenheid en de huidige inspanningen tot het verhogen ervan in kaart te brengen. Dit kan aan de hand van het werkkader ouderbetrokkenheid. Het gaat hierbij zowel over de betrokkenheid van de school op de ouders, als over de betrokkenheid van de ouders op de school. De *behoeften* van de ouders kunnen ook in kaart gebracht worden. Met deze behoeften moet er rekening gehouden worden. Wat willen de ouders eigenlijk? Het is belangrijk om de ouders te leren kennen: wat leeft er bij de ouders? Hoe zien zij ouderbetrokkenheid? Zijn de wensen van de school haalbaar voor de ouders? ... Dit kan op verschillende manieren bevraagd worden: via een huisbezoek, via het opbellen van de ouders, via een kennismakingsmoment, ...⁷⁶ De behoeften, noden, en ideeën van de school zijn ook belangrijk.

Liese Vanderauwera (de Schoolbrug): "Ik bel ook altijd de ouders op als ze er niet waren. Gewoon om te weten waarom ze niet kwamen. Dan weet de school waarom ze er niet waren. [...] En dan is er meer begrip tegenover die ouder. Waarom komen ouders bijvoorbeeld niet naar een oudercontact of een infobijeenkomst?"⁷⁷

Marlies De Cock (M'Bote): "Want, dat vind ik zo belangrijk hé. Wij doen zoveel boven de mensen hun hoofd. Hoe zouden we dat nu eens beter kunnen doen voor jou? En dan begin ik met iemand anders te praten over hoe ik dat nu beter zou kunnen doen voor jou. Het beste is dan toch om dat aan jou te vragen, en niet aan iemand anders? Wat zou het beste zijn voor jou? Wat werkt er voor jou? Hoe wil je dat ik dat graag aanpak? Hoe wil je dat ik je aanspreek? Maar niet... dat je aan de zijlijn als 'object' wordt beschouwd. [...] Het heeft geen zin om boven die mensen hun hoofd een 'plan' te bedenken, wat dan toch niet werkt. [...]. Wij denken soms van... 'goh, dat zou nu eens leuk zijn om te doen'. En dan komt er niemand en zijn we verwonderd? Dan denk ik: 'vraag dat!'"⁷⁸

Het is daarnaast belangrijk om de al georganiseerde activiteiten te *analyseren*. Dit kan via het werkkader ouderbetrokkenheid. Volgende vragen zijn hierbij essentieel:

- *Welke activiteiten werden al georganiseerd?*
- *Op welke dimensies speelden we al in?*
- *Welke maatregelen namen we al om in te spelen op deze dimensies?*
- *Wat was het effect van deze maatregelen?*
- *Waar liggen de knelpunten?*
- *Welke mogelijke drempels zagen we nog over het hoofd?*
- *Zit de communicatie goed? (schriftelijke en mondelinge communicatie).⁷⁹*

De maatschappelijk werker van het CLB speelt hier een belangrijke rol. Hij kan helpen bij het in kaart brengen van de huidige situatie. Hij kan bijvoorbeeld de ouders opbellen die niet kwamen, de visie van de ouders vragen tijdens een huisbezoek, mee helpen bij het analyseren van de activiteiten waar hij zelf een belangrijke rol in speelt, ...

⁷⁶ Vrij naar: VANDERAUWERA, L. en AKDOGDU, S., op. cit.

Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

Vrij naar: DE COCK, M., op. cit.

⁷⁷ Vrij naar: VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

⁷⁸ DE COCK, M., op. cit.

⁷⁹ Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

Opmerking: In het vorige hoofdstuk analyseerde ik twee activiteiten binnen de oriëntatie naar het secundair onderwijs aan de hand van de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid. Dit zijn illustraties van het in kaart brengen van activiteiten.⁸⁰

3.3.4 Het plannen van concrete actie

Nadat de huidige situatie in kaart is gebracht, kunnen het CLB en de school samen aan de slag. Ze kunnen samen een actieplan opstellen. Het werkkader ouderbetrokkenheid kan hierbij verder helpen.⁸¹ De volgende vragen spelen hierbij een essentiële rol:

- *Welke doelen stellen we voorop? Wat willen we bereiken en hoe?* Het gaat hier om haalbare, concrete doelen;
- *Hoe zullen we verder inspelen op de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid?* Het gaat hier ook over de wijze waarop we de ouders beter kunnen bereiken;
- *Welke acties zullen we daarvoor ondernemen?* Hier moet er aandacht zijn voor de taakverdeling;
- *Hoe verbeteren we de concrete activiteiten?*
- *Wat en/of wie hebben wij daarvoor nodig?* Hier gaat hier bijvoorbeeld over materialen, hulpmiddelen, personen, ...

Het is cruciaal dat de geplande acties *haalbaar zijn* voor de school en het CLB en dat ze als haalbaar beleefd worden. Het realiseren van een hogere ouderbetrokkenheid houdt niet automatisch in dat er meer activiteiten georganiseerd moeten worden dan voorheen. Het gaat vooral om het *anders* gaan werken. Enkel wanneer de school het ziet zitten, kunnen er nog andere activiteiten georganiseerd worden.⁸² Opnieuw heeft het CLB hier een eerder schoolondersteunende taak.

Franky Maiheu (deSOM): "Het is niet omdat we nu extra inspanningen gaan doen, dat we nog extra activiteiten moeten doen. Als we merken dat bepaalde activiteiten geen volk meer lokken, dan moeten we ons eens serieus gaan afvragen: moeten we dit nog verder doen? Moeten bijvoorbeeld ouders altijd in groep samengebracht worden? De mensen individueel bereiken, is ook al goed. Informele momenten zijn hierbij heel belangrijk, daar kan je ook al veel mee bereiken. Het is een vorm van ouderbetrokkenheid die even waardevol is als naar een ouderavond gaan."⁸³

3.3.5 Netwerkvorming: op zoek naar hulpbronnen

Daarna is het belangrijk om als school en als CLB op zoek te gaan naar hulpbronnen die de ouderbetrokkenheid kunnen helpen realiseren. Het CLB en de school kunnen op zoek gaan naar verschillende partners die hen mee kunnen ondersteunen in het versterken en het vergroten van ouderbetrokkenheid en in het organiseren van activiteiten.⁸⁴

⁸⁰ Cfr. 2.5.3

⁸¹ Vrij naar: Ibid.

⁸² Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

Vrij naar: DE COCK, M., op. cit.

Organisaties als partners

De school en het CLB kunnen samen enkele organisaties contacteren en beroep doen op hun expertise. Via de verschillende organisaties, die al met de doelgroep werken, kunnen de school en het CLB bijvoorbeeld al enkele ouders beter bereiken of overtuigen. Enkele voorbeelden van organisaties: revalidatiecentra, opvangcentra, vrijetijdsorganisaties voor kinderen, organisaties binnen het schoolopbouwwerk, buurtwerkingen, allochtone zelforganisaties, tolkendiensten, ...⁸⁵

Ouders als partners

Daarnaast kunnen de school en het CLB een beroep doen op de ouders. In de school zijn er soms al ouders aanwezig die betrokken zijn. Zij kunnen een soort sleutelfiguren worden. Sommige ouders zijn misschien bereid om enkele taken op te nemen: het mee organiseren van activiteiten, het mee motiveren van andere ouders, het helpen bereiken van ouders, het aanspreken van ouders, ... Ook binnen de oudergroep kunnen er netwerken ontstaan. Waarom deze niet benutten?⁸⁶

3.3.6 Actie ondernemen

De voorlaatste stap is het uitproberen van de vooropgestelde acties in de praktijk. Hierbij moet er blijvende aandacht zijn voor de doelstellingen. Het CLB heeft hier steeds een schoolondersteunende rol.

3.3.7 Evaluatie en bijsturing

Ten slotte moet er aandacht zijn voor de evaluatie van de ondernomen actie. De school en het CLB kijken samen kritisch naar de actie. Ze kunnen zich de volgende vragen stellen:

- *Wat hebben we gerealiseerd? Welke concrete resultaten leverde het ons op?*
- *Bereikten we onze doelstellingen?*
- *Wat werkte en wat werkte er niet?*
- *Wat nemen we mee naar volgend schooljaar?*
- *Wat zijn de nog aanwezige verbeterpunten en knelpunten?*

Op basis van de evaluatie kan er nieuwe actie gepland worden. Dit zorgt voor een bijsturing van het proces naar meer ouderbetrokkenheid.

3.4 Het eerste onthaal op school

Het allereerste onthaal van de leerling en de ouders op school, en daarbij de inschrijving van de leerling, is een cruciaal moment. Hierbij mag er niet enkel gefocust worden op de administratie. Het inschrijvingsmoment is net een uitgelezen kans om in te spelen op de ouderbetrokkenheid! Op dit moment heb je namelijk de zekerheid dat de ou-

⁸⁵ Vrij naar: Ibid.

⁸⁶ Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

Vrij naar: VANDERAUWERA L., en AKDOGDU, S., op. cit.

ders aanwezig zijn. Er kan meteen ingespeeld worden op verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid. Ik geef enkele voorbeelden:

- *De kennisdimensie:* Het inschrijvingsmoment is het moment om de ouders te informeren over het reilen en zeilen van de school. Daarnaast kan de school de ouders beter leren kennen (bijvoorbeeld: hun achtergrond, wat ze belangrijk vinden, hun cultuur, hun gezinssamenstelling, ...);
- *De emotionele dimensie:* Via een warm onthaal kan je ervoor zorgen dat de ouders zich al meer op hun gemak voelen op school;
- *De overtuigingsdimensie:* Tijdens het inschrijvingsmoment kan de school de ouders al overtuigen van het belang van hun betrokkenheid en hun aanwezigheid op de verschillende georganiseerde activiteiten;
- ...

Na het onthaal en het inschrijvingsmoment kunnen de leerkracht van de leerling en de maatschappelijk werker van het CLB eventueel op huisbezoek. Zo leren zij de ouders en de leerling beter kennen en omgekeerd.

3.5 En de oriëntatieprocedure?

3.5.1 Gebruik maken van het stappenplan

Het CLB en de school willen samen de ouderbetrokkenheid van anderstalige nieuw- en oudkomers vergroten. Hiervoor kunnen ze gebruik maken van het stappenplan. Het is belangrijk om *alle* stappen te doorlopen. Bij de activiteiten wil ik opnieuw benadrukken dat het vooral gaat om *het anders werken*. Het is niet meteen noodzakelijk om allerlei extra activiteiten te organiseren. Het is vooral belangrijk om eerst de bestaande activiteiten aan te pakken. Enkel wanneer de school het ziet zitten, kunnen er extra activiteiten op touw gezet worden.

3.5.2 Huisbezoeken

Volgens mij is het zinvol om binnen de oriëntatieprocedure enkele huisbezoeken te organiseren. Vooral aan het begin van de oriëntatieprocedure is een huisbezoek erg nuttig. De maatschappelijk werker en de leerkracht van het zesde leerjaar (de graadsklas in dit geval) gaan samen op bezoek bij de ouders en de leerling thuis. Hierbij kunnen ze inspelen op de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid. De ouders kennen zo bijvoorbeeld een vertrouwd gezicht en weten wie ze moeten aanspreken (*emotionele dimensie*), de ouders worden overtuigd van het belang van een goede studiekeuze en van het belang van hun aanwezigheid op school (*overtuigingsdimensie*), ... Wanneer de ouders niet naar de activiteiten op school komen, dan is het belangrijk om de ouder op een andere manier te betrekken bij het keuzeproces. Hierbij kan ook gebruik gemaakt worden van een huisbezoek, of de ouders kunnen op school uitgenodigd worden.

Ten slotte kan contact met de ouder op het einde van de oriëntatieprocedure zeer zinvol zijn. Hoe ervaren de ouders het gehele proces? Welke studiekeuze werd er uiteindelijk gemaakt? Werd het advies van de school en het CLB opgevolgd of werd er een andere keuze gemaakt? Vonden de ouders dat ze voldoende inspraak kregen? Wat vonden ze van de activiteiten? Dit zijn enkele zaken die de maatschappelijk werker en

de leerkracht kunnen opvolgen via een huisbezoek (of op een andere manier, indien gewenst). De opvolging kan belangrijk zijn binnen de evaluatie en bijsturing van de oriëntatieprocedure.

3.5.3 Het plannen van concrete actie: een illustratie

Het plannen van concrete actie is een erg belangrijke stap. Via de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid kunnen de school en het CLB samen de betrokkenheid bij een actie verbeteren. Ik vind het belangrijk om dit te illustreren aan de hand van een voorbeeld. In het vorige hoofdstuk analyseerde ik de infoavond voor ouders in de oriëntatieprocedure.⁸⁷ Ik doe enkele voorstellen ter verbetering van deze activiteit. De voorstellen zijn gebaseerd op de verschillende interviews die ik afnam.⁸⁸ Niet alle tips die ik in de interviews kreeg, komen aan bod. In bijlage zijn meer praktische tips te vinden die gebruikt kunnen worden in het verbeteren van activiteiten.⁸⁹ De school en het CLB beslissen samen wat er haalbaar en mogelijk is.

Opmerking: het gaat in deze illustratie vooral over het verhogen van de betrokkenheid van de ouders op de school tijdens het oudercontact.

Het oudercontact

Hoe kunnen we beter inspelen op de *kennisdimensie*? Tijdens het oudercontact speelden de maatschappelijk werker en de leerkracht al voldoende in op deze dimensie. Dit via het aanbieden van informatie en via het gebruik van een tolk bij sommige ouders. De ouders waren zo in staat om de zaken beter te begrijpen. Toch vind ik het belangrijk, dat de maatschappelijk werker, bij deze doelgroep, aanwezig is bij *alle* oudercontacten. Hij beschikt namelijk over een grondigere kennis van de verschillende scholen en studierichtingen.

Hoe spelen we beter in op de *emotionele dimensie*? De leerkracht en de maatschappelijk werker verwelkomden de ouders vriendelijk. Er was sprake van een warm onthaal. Zo'n warm onthaal is erg belangrijk en moet behouden worden. De ouders werden in de klas van de leerling ontvangen, voor de ouders is dit misschien een herkenbaar lokaal. Wanneer de ouders echter gingen zitten, begon de leerkracht meteen over het rapport en de punten die de leerling behaalde. Het is belangrijk om de ouders zich eerst nog wat meer op hun gemak te doen voelen. Dit kan bijvoorbeeld via een korte babbel vooraf, die niet meteen over het rapport en over de punten gaat (bavardage). Bovendien is het belangrijk dat de leerkracht en de maatschappelijk werker benadrukken hoe positief ze het vinden dat de ouders aanwezig zijn. Het is belangrijk om de inspanningen van de ouders te benoemen. Bovendien zijn informele contactmomenten vooraf essentieel. De ouders weten zo wie de maatschappelijk werker en de leerkracht zijn. Informele contactmomenten kunnen de ouders zich beter thuis doen voelen op de school.

⁸⁷ Cfr. 2.5.3

⁸⁸ Vrij naar: DE COCK, M., op. cit.

Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

Vrij naar: VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

⁸⁹ Zie: bijlage 3: Praktische tips voor een hogere ouderbetrokkenheid bij activiteiten.

Hoe kunnen we meer inspelen op de *rationele dimensie* (kosten- batenanalyse)? De ouders die aanwezig waren op het oudercontact zagen waarschijnlijk wel voordelen in hun komst. Hun aanwezigheid maakte het al duidelijk dat ze inspanningen kunnen en willen leveren. Via het positief bekrachtigen van hun aanwezigheid, worden ze bevestigd in het idee dat het belangrijk is dat ze er zijn. Dit mag zeker niet vergeten worden. Ik vind het positief dat de school en de maatschappelijk werker voor enkele ouders toch een tolk inschakelden. Dit moet zeker behouden worden. Het spreken van het Nederlands kan namelijk een kost zijn voor de ouders. Voor de ouders kan het een kost zijn om naar school te komen. Deze kost kan er soms voor zorgen dat de ouders beslissen om niet te komen. Het is belangrijk om als school en als CLB daaraan tegemoet te komen. Zo kunnen de ouders bijvoorbeeld opgehaald worden door vrijwilligers, of de maatschappelijk werker en de leerkracht kunnen zelf op bezoek gaan bij hen thuis. Een oudercontact hoeft niet noodzakelijk op school plaats te vinden. Daarnaast kan het vinden van kinderopvang een kost zijn voor de ouders. Om hieraan tegemoet te komen, kan er bijvoorbeeld opvang voorzien zijn op school, of de maatschappelijk werker en de leerkracht maken bijvoorbeeld duidelijk dat de kinderen gerust mee mogen komen.

Hoe spelen we beter in op de *overtuigingsdimensie*? Het is belangrijk om vooraf de ouders er al van te overtuigen dat zij een belangrijke partij zijn in de oriëntatie naar het secundair onderwijs. Dit kan zowel tijdens activiteiten, als tijdens informele en persoonlijke contacten met de ouders gebeuren. Zo worden de ouders gemotiveerd om deel te nemen aan het oudercontact. Opnieuw kan positieve bekrachtiging helpen bij het overtuigen van de ouders. Er is blijvende aandacht nodig voor het overtuigen van de ouders. Hoe meer motivatie, hoe groter de kans dat ze participeren aan toekomstige contacten met de school.

Hoe zorgen we ervoor dat de ouders zich competentier voelen in hun rol binnen de oriëntatie naar het secundair onderwijs, hoe spelen we in op de *competentiedimensie*? Bij sommige oudercontacten was er een tolk aanwezig. Dit is zeer positief: de ouders voelen zich zo competentier in het communiceren met de maatschappelijk werker en met de leerkracht. Via de tolk werd er dus al sterk ingespeeld op de competentiedimensie. Daarnaast is het zinvol om, ook tijdens een oudercontact, de zaken visueel voor te stellen. Dit kan bijvoorbeeld via foto's, schema's op papier, symbolen... Dit is zeker belangrijk bij ouders die geen perfect Nederlands kunnen, maar die wel voldoende de zaken kunnen begrijpen zonder tolk. Een visuele voorstelling van de informatie kan de ouders helpen. Ook de aanwezigheid van hun kind, dat alles kan helpen begrijpen, kan voordelig zijn.

Hoe spelen we ten slotte beter in op de *gedrags- en tijdsdimensie*? Via de organisatie van het oudercontact zorgden we ervoor dat de ouders tijd besteedden aan het maken van een studiekeuze voor hun kind. Ook de uitnodiging had een invloed op de gedrags- en tijdsdimensie. Ik vond wel dat de uitnodigingen vrij laat meegegeven werden met de leerlingen. Door de uitnodiging vroeger mee te geven, krijgen de ouders meer tijd om een beslissing te nemen. Daarnaast is het belangrijk om de ouders ook mondeling uit te nodigen. De leerkracht kan dit tijdens informele en persoonlijke contacten doen, bijvoorbeeld wanneer de ouders hun kinderen komen ophalen van school. Daarnaast kan het zinvol zijn om de ouders eraan te herinneren dat er een oudercontact is (bijvoorbeeld: een uur voor de aanvang van het oudercontact de ouders nog eens opbellen en vragen of ze er zullen zijn). Wanneer een ouder niet aanwezig was op het oudercontact, dan kunnen de maatschappelijk werker en de leerkracht toch nog proberen om hem op

een andere manier en/of op een ander moment te bereiken, bijvoorbeeld via een huisbezoek. Zo besteedt deze ouder toch nog meer tijd aan de studiekeuze van zijn kind.

3.6 Besluit

Hoe kunnen we nu, als school en als CLB samen, de ouderbetrokkenheid verhogen? Eerst en vooral zijn er een aantal algemene aandachtspunten waarmee de school en het CLB rekening moeten houden. Het verhogen van de ouderbetrokkenheid gebeurt *procesmatig / trajectmatig*. Het gaat niet om een eenmalige actie, maar over meerdere acties na elkaar. Daarnaast is het belangrijk om met de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid rekening te houden. Er is sprake van een *multidimensionele* aanpak. Tijdens het proces mag er *niet uitgegaan worden van evidenties*. Heel wat zaken zijn niet evident voor anderstalige nieuw- en oudkomers. Bovendien is het cruciaal om *drempelverlagend* te werken. Het opsporen en opheffen van verschillende mogelijke drempels voor ouders verdient veel aandacht. Daarnaast is het belangrijk om de *doelgroep te betrekken* in het proces naar een hogere ouderbetrokkenheid. Er moet aandacht zijn voor hun noden, hun behoeften, hun ideeën, ... Bovendien moet er *steeds op maat* gewerkt worden van de school en van de ouders. Het is ook belangrijk dat de school en het CLB *steeds bereikbaar en aanspreekbaar zijn* voor de ouders. Ten slotte moeten het CLB en de school aandacht besteden aan *communicatie*. Een goeie communicatie is essentieel bij het verhogen van de ouderbetrokkenheid.

Wanneer de school en het CLB de ouderbetrokkenheid willen vergroten, dan is het belangrijk dat ze dit gestructureerd en stapsgewijs doen. Daarom stelde ik een stappenplan op. Om de ouderbetrokkenheid te vergroten, kunnen de school en het CLB verschillende stappen doorlopen. Eerst en vooral is het belangrijk om *een draagvlak te creëren*. Er moet aandacht zijn voor de motivatie en de overtuiging van het schoolteam. Daarna is het *ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie* op ouderbetrokkenheid noodzakelijk. Vanuit deze visie kunnen de school en het CLB samen vertrekken. Een volgende essentiële stap is *het in kaart brengen van de huidige situatie*. Dit kan via het werkkader ouderbetrokkenheid. Zowel de betrokkenheid van de ouders op school als de betrokkenheid van de school op de ouders verdienen aandacht. Daarnaast worden alle georganiseerde activiteiten geanalyseerd. Zo krijgen de school en het CLB een zicht op de mate waarin al op de verscheidene dimensies van ouderbetrokkenheid ingespeeld wordt. Aan de hand van de analyses kunnen het CLB en de school samen *concrete actie plannen*. Daarvoor kunnen ze een actieplan opstellen. Het is belangrijk dat er daarbij verschillende doelen vooropgesteld worden. De geplande actie moeten voor de school en het CLB haalbaar zijn. Daarna kunnen de school en het CLB samen *op zoek naar mogelijke hulpbronnen (netwerkvorming)*. Welke partners kunnen hen ondersteunen? Na de uitvoering van al deze verschillende stappen, komen het CLB en de school tot *het ondernemen van actie*. De geplande actie wordt uitgevoerd. Ten slotte volgt nog de *evaluatie en bijsturing* van het gehele proces.

Bij het allereerste onthaal van de ouders en de leerling op school kan er al ingespeeld worden op de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid. Om de ouderbetrokkenheid bij de oriëntatieprocedure zelf te vergroten, kunnen het CLB en de school gebruik maken van het stappenplan dat ik opstelde. Daarnaast is het ook belangrijk om in het oriëntatieproces enkele huisbezoeken in te lassen. Langzaamaan zullen de school en het CLB via het stappenplan een hogere ouderbetrokkenheid realiseren.

Slot

De zoektocht naar een sluitend antwoord op de wijze waarop moet worden omgegaan met de toenemende diversiteit en de toenemende migratie is nog niet compleet. Ook op onderwijsvlak is er nog een lange weg te gaan. Het vergroten van de ouderbetrokkenheid bij de oriëntatie naar het secundair onderwijs binnen de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers is slechts een deelaspect daarvan. Doorheen het schrijven van mijn eindwerk kwam ik echter wel tot een aantal inzichten die ik graag wil delen.

Ouderbetrokkenheid is een ruim begrip. Het omvat zowel de betrokkenheid van de ouders op de school als de betrokkenheid van de school op de ouders. Ouderbetrokkenheid is bovendien een multidimensioneel begrip. Het past binnen verschillende dimensies: de kennisdimensie, de emotionele dimensie, de rationele dimensie, de overtuigingsdimensie, de competentiedimensie, de gedragsdimensie en de tijdsdimensie. Elke dimensie bevat belangrijke aspecten van ouderbetrokkenheid.

Ouderparticipatie is slechts een deelaspect van de ouderbetrokkenheid. Het begrip is vooral te situeren in de gedrags- en tijdsdimensie. Ouderparticipatie behoort dus wel tot ouderbetrokkenheid, maar is geen synoniem ervan.

De relatie tussen de school en de ouders is cruciaal. Deze relatie kan vormgegeven worden via het (educatief) partnerschapsmodel. De ouders zijn in dit model gelijkwaardige partners met verschillende eindverantwoordelijkheden. De ouders hebben de eindverantwoordelijkheid in de opvoeding en de school in het realiseren van het partnerschap. Dit impliceert dat de school het initiatief moet nemen in het opbouwen van de relatie. Het partnerschap is een middel om het gemeenschappelijk belang van de school en de ouders, namelijk *"het realiseren van optimale omstandigheden voor de ontwikkeling en het leren van kinderen, thuis en op school"*⁹⁰, na te streven. Een effectieve oriëntatieprocedure helpt mee bij het realiseren van dit belang. Het helpt de leerling bij het maken van een juiste studiekeuze. Bovendien zijn de ouders essentiële partners, omdat ze de min of meer enige constante factor zijn in het leven van hun kind.

Het belang van ouderbetrokkenheid kunnen we plaatsen binnen het partnerschapsmodel. Daarnaast biedt de ouderbetrokkenheid nog enkele voordelen. Zo beschikken de school en de ouders beiden over belangrijke informatie over de leerling, het communiceren daarover kan de thuis- en schoolcontext beter afstemmen op elkaar. De school en de ouders zijn samen beter in staat om mogelijke problemen aan te pakken dan alleen. Ouders hebben daarnaast een positieve invloed op het leren en het welbevinden van het kind. Ze zijn ook in staat om mee te bouwen aan de school. Ten slotte worden ouders door de ouderbetrokkenheid aangezet tot participatie aan de samenleving. Dit is belangrijk voor de inburgering van de ouders.

Verskillende factoren spelen mee in de mate van ouderbetrokkenheid. Deze kunnen we binnen de dimensies van ouderbetrokkenheid plaatsen. Daarnaast spelen heel wat contextfactoren mee. Deze factoren staan steeds in wisselwerking met elkaar.

De perfecte omschrijving van de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers bestaat niet, net zoals de perfecte omschrijving van 'de Belg' niet bestaat. We mogen ons niet enkel focussen op etniciteit, het gaat om diversiteit, dit begrip omvat veel meer.

Een goede oriëntatieprocedure is cruciaal om verschillende redenen. Eerst en vooral is onderwijs dé hefboom tot integratie. Via het onderwijs zijn de leerlingen in staat om de

⁹⁰ SMIT, F., op. cit., blz. 25.

kwalificaties en competenties te behalen die nodig zijn voor de participatie in onze samenleving. Deze kwalificaties en competenties helpen mee bij het tegengaan van sociale uitsluiting. Een goede oriëntatieprocedure kan daarbij helpen. Bovendien helpt een goede oriëntatieprocedure mee bij de realisatie van gelijke onderwijskansen: de leerling kiest een studierichting in overeenstemming met zijn capaciteiten en talenten. Deze keuze staat los van zijn achtergrond. Een goede oriëntatieprocedure helpt bovendien bij het maken van een *juiste* studiekeuze. Een juiste studiekeuze draagt bij tot het welbevinden, de succeservaringen, en het vermijden van schoolmoeheid bij de leerling. Het is essentieel dat de leerling iets kiest dat hij graag doet en aankan.

Bij het allereerste onthaal van de leerling en de ouders op school ligt de focus momenteel op het in orde brengen van de administratie. Daarnaast hanteren de school en het CLB al een vaste oriëntatieprocedure, met een aantal vaste activiteiten. Er worden bovendien al enkele extra inspanningen geleverd. Om de ouderbetrokkenheid te vergroten, is het belangrijk dat de school en het CLB samen een zicht krijgen op de bestaande ouderbetrokkenheid. Dit kunnen ze via het analyseren van de verschillende bestaande activiteiten aan de hand van de dimensies van ouderbetrokkenheid. Zo krijgen de school en het CLB een zicht op de dimensies die nog meer aandacht verdienen. Zo kunnen de bestaande activiteiten verbeterd worden. Het is al een eerste mogelijke manier om de ouderbetrokkenheid te vergroten.

Wat kan er helpen bij het verhogen van de ouderbetrokkenheid? Het CLB en de school moeten hiervoor met een aantal algemene aandachtspunten rekening houden. Deze zijn: het procesmatig / trajectmatig werken, het hanteren van een multidimensionele aanpak, het niet uitgaan van evidenties, het drempelverlagend werken, het betrekken van de doelgroep anderstalige nieuw- en oudkomers, het op maat blijven werken, het bereikbaar en aanspreekbaar zijn en het besteden van aandacht aan communicatie. Voor de verhoging van de ouderbetrokkenheid kunnen het CLB en de school een stappenplan hanteren. Deze bestaat uit diverse cruciale stappen die doorlopen moeten worden. Deze stappen zijn: het creëren van een draagvlak, het ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie op ouderbetrokkenheid, het in kaart brengen van de huidige situatie, het plannen van concrete actie, het zoeken naar mogelijke hulpbronnen (netwerkvorming), het ondernemen van actie en evaluatie en bijsturing van het proces. Zo kunnen het CLB en de school op een gestructureerde manier meer en meer ouderbetrokkenheid realiseren. Het stappenplan kan toegepast worden op de oriëntatieprocedure naar het secundair onderwijs. De ouderbetrokkenheid binnen de procedure kan alvast verhoogd worden door het invoeren van huisbezoeken. Daarnaast moet er aandacht zijn voor het eerste onthaal op school. De focus mag niet alleen liggen op administratie.

Bestaat er nu een perfect antwoord op de vraag: "Hoe kunnen we binnen de doelgroep van anderstalige nieuw- en oudkomers de ouderbetrokkenheid vergroten bij de oriëntatie naar het secundair onderwijs?" Volgens mij niet. Ik kan alvast besluiten dat de realisatie van een hogere ouderbetrokkenheid een blijvend proces is. De diversiteit en de migratie zullen waarschijnlijk blijven toenemen. Het is dan de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het CLB en de school om samen steeds opnieuw een antwoord te formuleren op deze vraag. Het CLB en de school zullen steeds op maat moeten blijven werken. En is dit blijvend op maat werken niet net één van de basisprincipes van de hulpverlening?

Bronnenlijst

Schriftelijke bronnen

BOERAEVE, A., en VAN RIJN, M., Werken aan ouderbetrokkenheid op school: 7 dimensies als leidraad voor een succesvolle aanpak. *Welwijs*, jrg. 21, nr. 2, 2010, blz. 23-25.

NICAISE, I., en DESMEDT, E., *Gelijke kansen op school: het kan! Zestien sporen voor praktijk en beleid*. Mechelen, Plantyn, 2009, 500 blz.

PEETSMA, T., en BLOK, H., *Onderwijs op maat en ouderbetrokkenheid; het integrale eindrapport*. Amsterdam, SCO-Kohnstramm Instituut, 2007, 211 blz.

SIERENS, S., e.a., *Onderwijs onderweg in de immigratiesamenleving*. Gent, Academia Press, 2006, blz. 252 blz.

SMIT, F., *Ouders en school. Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk*. Den Haag, Sdu uitgeverij, 2011, 163 blz.

Mondelinge bronnen

BOERAEVE, A., (stafmedewerker onderwijs bij Kruispunt Migratie – Integratie), *Een krachtige samenwerking tussen ouder en school. Een werkkader*. Studiedag, Roesselare, Kruispunt Migratie - Integratie, 25 maart 2011.

DE COCK, M., (pedagogisch medewerker M'Bote en kinderrechten), *Mondelinge mededeling*, via interview, d.d. 26 april 2011.

LEERKRACHT, (leerkracht derde graadsklas in de basisschool), *Mondelinge mededeling*, via interview, d.d. 18 maart 2011.

MAATSCHAPPELIJK WERKER, (maatschappelijk werker in het CLB), *Mondelinge mededeling*, via informeel gesprek, d.d. 14 februari 2011.

MAATSCHAPPELIJK WERKER, (maatschappelijk werker in het CLB), *Mondelinge mededeling*, via informeel gesprek, d.d. 30 april 2011.

MAIHEU, F., (diversiteitsconsulent bij deSOM), *Mondelinge mededeling*, via interview, d.d. 8 april 2011.

VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., (onderwijsopbouwwerkers in de Schoolbrug), *Mondelinge mededeling*, via interview, d.d. 1 april 2011.

Elektronische bronnen

DECREET van 1 december 1998 betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding, art. 22, *Belgisch Staatsblad*, 10 april 1999, blz. 11820-11845.
(www.juridat.be)

Gelijke onderwijskansen. Scholen maken er werk van. Internet, (21 april 2011).
(<http://www.ond.vlaanderen.be/gok>)

KRUISPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE, *Lexicon. Een overzicht van veel gebruikte termen over migratie, inburgering, integratie en etnisch- culturele diversiteit.* Internet, (woensdag 20 april 2011).
(<http://www.kruispuntmi.be/detail.aspx?id=10860>)

KRUISPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE, *Naar een krachtige samenwerking tussen ouder en school. Een werkkader.* Brussel, Kruispunt Migratie-Integratie, Expertisecentrum voor Vlaanderen, 2011, 9 blz., pdf, internet.
(http://www.kruispuntmi.be/uploadedFiles/VMC/Thema/Onderwijs/Ouderbetrokkenheid/werkkader_ouderbetrokkenheid.pdf)

KRUISPUNT MIGRATIE – INTEGRATIE, *Ouderbetrokkenheid.* Internet, 19 maart 2011.
(<http://www.kruispuntmi.be/thema.aspx?id=12240>)

OMZENDBRIEF van 30 juni 2006 betreffende onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers, (BaO/2006/03), internet.
(<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13800>)

Ouderbetrokkenheid. Vraag en antwoord. Internet, (14 april 2011).
(<http://www.ouderbetrokkenheid.nl/faq.php>)

Bijlagen

Bijlage 1: Praktische tips voor communicatie en contact met anderstalige ouders

In deze bijlage vind je enkele tips rond communicatie met anderstalige ouders. Ik verzamelde deze via de drie interviews die ik afnam.⁹¹

Tips voor mondelinge communicatie (het spreken met de ouders):

- Probeer altijd eerst in het Nederlands;
- Maak gebruik van een tolk indien nodig;
- Spreek in eenvoudige taal, gebruik geen moeilijke woorden;
- Vermijd vakjargon;
- Pas je spreektempo aan;
- Spreek een anderstalige ouder aan als een gewoon iemand. Niet op een betuttelende manier, maar op een gewone manier. Spreek hem aan van mens tot mens, niet als 'iemand anders dan jezelf';
- Gebruik correct Nederlands en spreek in volzinnen. Enkel zo leert de anderstalige ouder ook correct Nederlands (spreek dus niet in 'gebrekkig' Nederlands, in 'geplakte woorden');
- Leg uit 'met handen en voeten', gebruik veel bewegingen;
- Zorg voor visuele ondersteuning bij wat je vertelt (bijvoorbeeld: maak een tekening op papier wanneer je de structuur van het secundair onderwijs uitlegt);
- Let op oogcontact en lichaamstaal.

Tips voor schriftelijke communicatie (uitnodigingen voor activiteiten):

- Schrijf in eenvoudige taal;
- Vermijd vakjargon en afkortingen;
- Gebruik bondige zinnen, 'less is more';
- Ondersteun visueel (maak bijvoorbeeld gebruik van vaste pictogrammen in de schoolagenda of op brieven, zet een logo van de school en het CLB op de brief, zet er een foto van de leerkracht op, ...);
- Niet alles moet vertaald worden in elke taal. Licht een brief bijvoorbeeld mondeling toe in het informeel contact met de ouder. Op deze manier ondersteun je ook al de ouder;
- Vertrek bij een schriftelijke uitnodiging vanuit het kind: het kind nodigt de ouders uit op school. Schrijf bijvoorbeeld vanuit het standpunt van het kind, zet eventueel een foto op de uitnodiging, laat het kind de uitnodiging zelf maken, ...;
- Indien er een tolk aanwezig is op de activiteit, vermeld dit dan op de brief (ook welke taal).

⁹¹ Vrij naar: DE COCK, M., op. cit.

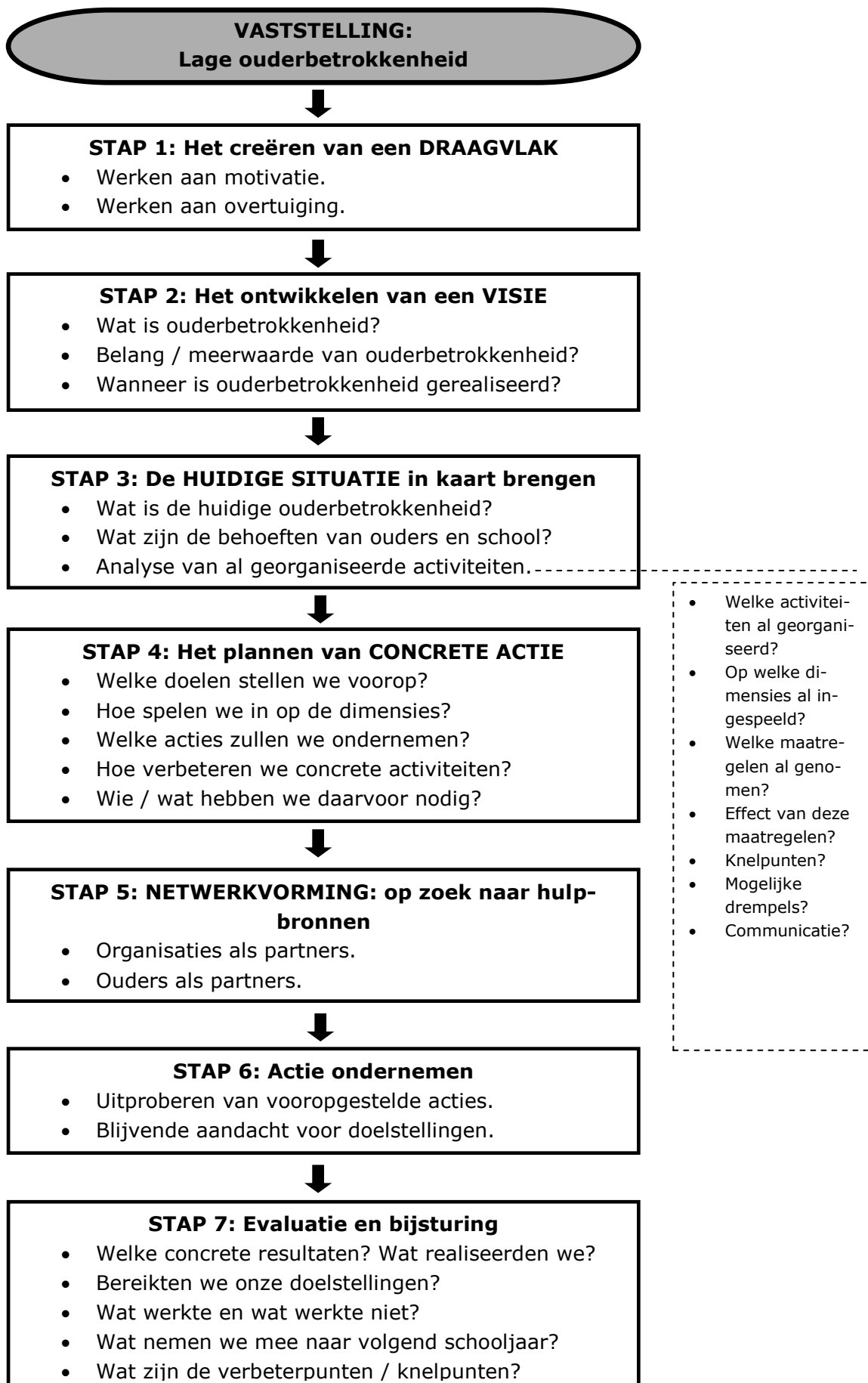
Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

Vrij naar: VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

Tips die voor een grotere aanwezigheid van ouders op activiteiten en/of voor het beter bereiken van ouders kunnen zorgen:

- Maak niet alleen gebruik van schriftelijke uitnodigingen. Sommige ouders zijn daar niet mee te bereiken, licht bijvoorbeeld een brief mondeling toe bij het contact met de ouder;
- Spreek de mensen persoonlijk aan, maak gebruik van persoonlijke, individuele contacten. Spreek bijvoorbeeld mensen aan de schoolpoort aan;
- Informeel contact is erg belangrijk! Zorg zo voor het verdwijnen van het 'stijve – schoolgevoel';
- Neem zelf initiatief in het contact met de ouders;
- Wees aanspreekbaar voor ouders, probeer een vertrouwensrelatie op te bouwen;
- Bel mensen op (eventueel ook een halfuur voordat de activiteit begint, zo worden de ouders eraan herinnerd dat ze op school verwacht worden);
- Verwacht niet dat alle ouders zelf bellen, een afspraak maken en dan langskomen indien ze niet aanwezig konden zijn op een activiteit;
- Ga eventueel op huisbezoek;
- Probeer via een opgezet netwerk ouders te bereiken (via andere ouders, mensen die de ouders kennen, via verschillende organisaties die werken met de doelgroep, ...). Werk met 'sleutelfiguren', met vrijwilligers, ...;
- Organiseer dezelfde activiteit op meerdere momenten (bijvoorbeeld één keer 's namiddags en één keer 's avonds). Zo kunnen de ouders het moment kiezen dat voor hen het beste past;
- Haal de ouders zelf op (tegemoetkoming aan de verplaatsing).

Bijlage 2: Visuele voorstelling van het stappenplan

Bijlage 3: Praktische tips voor een hogere ouderbetrokkenheid bij activiteiten

In deze bijlage vind je verschillende tips die kunnen helpen bij het verhogen van de ouderbetrokkenheid bij diverse activiteiten. Via deze tips kan er bovendien ingespeeld worden op de verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid.⁹²

Algemene tips bij de activiteiten:

- Maak gebruik van een tolk indien nodig. De tolk kan de aangeboden informatie vertalen. Daarnaast voelt de ouder zich misschien competent in de communicatie wanneer er een tolk aanwezig is: hij kan zich uitdrukken in zijn eigen taal. Het werken met een tolk geeft de ouder bovendien het signaal dat je met de ouders *wil* spreken, het toont aan dat je moeite wil doen voor de ouder;
- Zorg voor een warm onthaal. Stel bijvoorbeeld een vaste persoon aan die de ouders verwelkomt, zorg voor thee, koffie en koekjes, ... Maak het contact niet te formeel, zorg ervoor dat de ouders zich op hun gemak voelen;
- Houd ruimte voor informeel en persoonlijk contact. Geef de ouders bijvoorbeeld achteraf de kans om vragen te stellen die ze niet in groep durfden stellen;
- Benoem expliciet de inspanningen van de ouders. Maak gebruik van positieve bekrachtiging;
- Organiseer een activiteit op het juiste moment. Organiseer ze bijvoorbeeld niet tijdens belangrijke feestdagen voor andere culturen. Het kan daarnaast soms zinvol zijn om dezelfde activiteit op twee verschillende tijdstippen/momenten te organiseren. De ene ouder kan op het ene moment beter aanwezig zijn dan de andere ouder;
- Blijf de ouders overtuigen van het belang van onderwijs, van het belang van een juiste studiekeuze, van het belang van hun aanwezigheid op school, ...;
- Differentieer voor de ouders. Kan je een bepaalde ouder echt niet via een groepsactiviteit bereiken, werk dan individueel;
- Organiseer oudergroepen (indien mogelijk en indien de ouders nood hebben aan zo'n oudergroep), ouders kunnen elkaar beter leren kennen, kunnen elkaar beter betrekken bij de activiteiten, kunnen andere ouders uitnodigen, ...;
- Het voorzien van kinderopvang op school kan een tegemoetkoming zijn voor ouders, zorg ervoor dat iemand op de (jongere) kinderen kan passen;
- Je hoeft de kinderen zelf niet per sé te betrekken bij de activiteit. De aanwezigheid van de kinderen kan wel een meerwaarde zijn: de ouders voelen zich meer op hun gemak, de kinderen kunnen helpen bij het vertalen van de informatie (de kinderen kennen soms beter Nederlands dan hun ouders), ...;
- Maak de inhoud van de activiteit niet te complex, heb aandacht voor de mogelijkheden en de beperkingen van de ouders. Laat ze bijvoorbeeld geen lange film in het Nederlands zien, wanneer ze niet voldoende Nederlands kennen;
- Heb aandacht voor het contact en voor de communicatie met de ouders.⁹³

⁹² Vrij naar: DE COCK, M., op. cit.

Vrij naar: MAIHEU, F., op. cit.

Vrij naar: VANDERAUWERA, L., en AKDOGDU, S., op. cit.

⁹³ Zie: bijlage 1: Praktische tips voor communicatie en contact met anderstalige ouders.

Tips voor de werkwijze in de activiteit zelf (groepsmomenten):

- Gebruik visueel materiaal. Het visuele ondersteunt het verbale en kan de ouders de aangeboden informatie helpen begrijpen. Wat zichtbaar is, heeft een grotere impact. Film bijvoorbeeld de kinderen in klas en speel deze opname af op de activiteit, dit kan aantrekkelijk zijn voor *alle* ouders en kan werken als een 'lokker'. Ouders zien hun kinderen vaak graag 'bezig' op school;
- Werk interactief. De ouders leren elkaar zo beter kennen. Werk bijvoorbeeld met stellingen, wissel verschillende gedachten uit, werk in verschillende groepjes, ... Het bespreken van enkele stellingen kan de ouders ook tot nieuwe inzichten brengen. Zorg voor interactie tussen *alle* ouders;
- Neem zelf deel aan de interactie, zo leer je de ouders zelf ook beter kennen. Je krijgt meer zicht op hun behoeften, noden, ideeën, denkwijzen, ... Stel je ervoor open;
- Een 'klassieke' ouderavond (met andere woorden: enkel werken met een 'spreker' voor een groep), is minder aantrekkelijk. Ouders hebben daar minder en minder interesse voor;
- Werk via enkele getuigenissen, werk via rolmodellen. Laat de getuigen hun ervaringen delen met de ouders. Zorg voor voldoende variatie bij de getuigen. Zo zorg je ervoor dat de getuigenissen herkenbaar zijn voor elke ouder.